

Svmma Juris Canonici

Comprehensa Tribus Partibus In Qva Distincte Et Svccincte Explicantur,
quæ ad personas, negotia, & iudicia Ecclesiastica ex Canonum præscripto,
pertinent

Sive Antinomia Ivris Pontificii Et Cæsarei - per CCL. Differentias plurium
Doctorum auctoritate probatas, singulari studio in certas classes reducta,
discussa, & explicata

Strein, Johann

Coloniæ Agrippinæ, 1658

Titvlvs X. De Iudiciis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61864](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61864)

TITVLVS X.

De Iudiciis.

Iudiciorum dignitati par necessitas est, ab illis reip. salus, bonorum conservatio, malorum vindicta pendet. Enimvero iudicare munus publicum est, *l. Quippe iudicare, ff. de iudic. l. Filiumfamil. ff. de iis, qui sunt sui vel alieni juris.* Et vim habet cogentem, *l. Aequissimum, ff. de usufr. l. Qui restituere, ff. de rei vindicat.* Materia & finis in sacro, & profano iure quia multum dissimilis, Canonēs à legibus dissentire in multis cogit, ut ex dicendis patebit.

CXXX.

DIFFERENTIA I.

Iure civili ea, quae desiderant causam cognitionem, & decreti positionem, & expediuntur Iudicis officio, non delegantur, l. Nec quicquam, §. Vbi decretum, ff. de off. proconsul. At iure Canonico secus, c. Ad hæc, de off. Archid. c. Episcopum 19. q. 1. Bartol. 171.

I. *Summa cit. l. Nec quicquam, hæc est: Vbi decretum necessarium est, per libellum id expedire proconsul non poterit. Omnia enim, quaecunque causam cognitionem desiderant, per libellum non possunt expediri. Per decretum Glossa intelligit sententiam definitivam, per libellum scripturam, quae absentibus missa indicatet Proconsulis iudicium. Praesentes igitur audire proconsul debet, & causam decidere. Bartol. per libellum videtur intelligere scripturam, quae proconsul causam cognitionem alteri delegaret.*

II. *Quod Jus Canonicum attinet,*

Innoc. in c. Constitutus, de resig. domib. facta objectione secundum l. cit. Nec quicquam, &c. ea, quae decretum requirunt, delegari non posse, respondet eam regulam in spiritualibus non habere locum, & episcopum tam archidiacono, quam alii committere posse examen ordinandorum, & visitationem clericorum, c. Ad hæc, & c. Episcopum, quod est Concil. Trulani IV. jubetque episcopum valeridine impeditum, vel aliis curis implicatum mittere presbyteros, vel diaconos, qui reditus basilicarum, & ministrorum vitam inquirant.

V. Gloss.

CXXXI. DI.

CXXXI.

DIFFERENTIA 2.

Secundum Canones simul de possessorio & petitorio Iudex cognoscit, & pronuntiat, c. 2. de caus. poss. & propr. Iure civili autem prius de possessorio, quam de proprietate agendum est: l. Ordinarii, C. de rei vendic. l. Incerti, C. de interd., Ioann. Bapt. à S. Blasio 144. Galvanus 15.

I. Celestini III. in c. cit. decretum est, iudices deputatos, ut de possessione, & proprietate cognoscant, de utraque commixtim audire allegationes, pariter, & admittere testes posse: deinde prius audire attestaciones de possessione, & secundum tenorem illarum de possessione pronuntiare. Vnde liquet iudicibus liberum relinqui, vel simul, vel divisim cognoscere, & decidere causam possessionis, ac proprietatis. Verum simul de possessorio & petitorio agi non posse multis rationibus Bartol. evincere apud Fachinam conatur. Primaria est: Actiones invicem contrariæ non possunt simul cumulari, l. 1. c. de furr. sed actiones istæ sunt contrariæ rei vindicatio, & interdictum *uti possidetis*. Nam illa præsupponit adversarium possidere, hoc autem ab actore rem possideri. Respondet Fachin. inter dictas actiones nullam esse repugnantiam nam, qui agit rei vindicatione, non præsupponit necessariò adversarium possidere: quia sufficit, ut rem

detineat quoquo modo, l. Officium in fine, ff. de rei vendic. Ac proinde nihil vetat, actorem ipsum rem possidere, nimirum civiliter, & adversarium detinere corpore, ut dicitur in l. Clam possidere, §. Qui ad nundinas, ff. de acquir. poss. eum retinere possessionem, qui ad nundinas abiit, quæ tamen ab alio fuerat occupata. Etenim duo in solidum possidere possunt, unus civiliter, alter naturaliter eandem rem ex Cassii, Sabini, & Vlpiani sententia, l. 3. §. Ex contrario, ff. de acquir. poss. l. 3. ff. Vti possidetis, l. Et habet 12. ff. de precario. Et secundum hanc distinctionem, is, qui rem civiliter legum adminiculo possidet, contra eum, qui contra leges injustè detinet, iudicio experitur repetendo, quod suum est. Et hanc resolutionem dubiæ quæstionis de simultate utriusque iudicii circa possessionem & proprietatem Hotomanus in c. 29. illustr. qq. ita probat, ut solidam pro vera & sufficiente agnoscat.

II. His repugnare leges videntur: Primò quidem citata lex Ordinarii, c. de rei ven-

rei vendicat. Mancipiorum ortâ quæsti-
one prius exhibitis mancipiis, de pos-
sessione agatur. Vbi Gloss. Gortofredi:
Possessorium præfertur petitorio. De-
ind. l. 3. C. de interd. Incerti juris non
est, ortâ proprietatis & possessionis
lite, prius possessionis decidi oportere
quæstionem competentibus actionibus,
ut ex hoc ordine facto de domini disce-
patione probationes ab eo, qui de pos-
sessione victus est, exigantur. Idem
repetitur in §. 4. Instit. eod. l. 3. C. fin.
regund. l. 37. ff. de iudic. l. 37. ff. de acquir
poss. l. 1. §. 3. ff. Vti possidetis, l. 2. feud.
4. 20. & 82. unde tritum illud: Finis pos-
sessorii est principium petitorii. Bald. in l. 1.
n. 2. C. Vti possidetis. Et cognitio unius
adfert aptiorem intelligentiam alterius.
Gloss. in c. 1. de caus. poss. & propr. Felinus
ibid. n. 8. alexand. lasen & alii in l. Nulli,
C. de iudic. Tholos. l. 21. c. 9. n. 10. ubi
explicato retinenda possessionis inter-
dicto, subdit. Nisi ante exploratum
fuerit, utrius possessio sit, non potest
petitoria actio institui, l. Inter litigantes
62. de iudic. l. 1. §. 5. ff. Vti possidetis. O-
portet enim alterum possidere, alterum
petere, & supponi ex parte actoris do-
minium, ex parte rei possessionem, l.
un. C. de alien. iud. mut. cau. facta, sive
de civili, sive de naturali, sive de iusta,
aut de iniusta queratur possessione. l.
2. 3. & fin. ff. Vti possid. Ac proinde hoc
interdictum, quamdiu ejus iudicium
pendet, ex duplicibus est, & qui-
libet contententium se dicit possi-
dere, & uterque actoris, & rei

personam sustinet, l.
possidetis, l. 2. §. 1. ff. ut iura.
Neque tamen ideo existimandum
est unam, & eandem possessionem
apud duos esse posse. Nam duo
non possunt eandem rem posside-
re: verum unus naturaliter deti-
nens, se dicere potest possidere,
alter civiliter, & ex diversis causis.
l. 3. §. Ex contrario, ff. de acqu. poss.
l. naturaliter, eod.

III. Secundum hanc doctrinam
Fichinam l. 8. c. 6. controversiam
decidit ita, ut inter Canones &
leges nulla sit contradictio. Nam
quod leges dicunt prius de pos-
sessione, quam proprietate iudi-
candum esse, non universè, verum
esse sed solummodo cum uterque
litigantium contendit se possidere.
Cui opinio favet, Vlpianus in l. 1.
ff. Vti possidetis. Nec inter DD.
ambiguum est, actiones dissimiles
eodem libello cumulari posse.

Decius Const. 212. n. 4. Innocent.
in c. Constitutus, n. 2. de in
integr. restit. Panorm.
ibid. n. 9. Gaill. l.

1. Obs. 63.

n. 3.

* * *

DIFFERENTIA 3.

Secundum Canones in notoriis extra ordinem, seu iuris ordine non servato proceditur, c. Vestra, de cohab. cler. & mul. c. Cum sit Romana, de appell. c. Ad nostram, de iurejur. Secundum leges non ita:

1. Prolatum, C. de sent. & interloc. om. Iud. 1. Absentem, C. de accus. Ioann. Bapt. à S. Blas.

166. Decianus l. 2. c. 21. n. 8.

I. Ordine iuris non servato, & summarie procedere idem significant, & contingit, quando omnes à iure præscriptæ solennitates omittuntur, præter citationem, & necessarias probationes, quæ iuris naturalis sunt. Quem modum Clement. dispensationem, de iudic. servari iubet in causis electionum, postulationum, & quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum, decimarum, matrimonii, & usurarum V. Tholos. l. 47. Synt. c. 6. n. 7. & 8. Item l. 48. c. 1. Hodie, si Maranta credimus, Part. 4. de ord. iudic. §. 9. n. 1. non tantum in prædictis, sed in aliis omnibus causis processus summarie adhibetur. An ubique locorum? Merito dubites. Apud Piascium Clementis VIII. Constitutio reperitur, quæ in omnibus terris Sedi Apostolicæ temporaliter subiectis non nisi summarie causas agi, & decidi imperat: eumque stylum omnes alia ecclesiæ servare posse, imò teneri existimat, Part. 2. c. 4. §. de ord. iudicior. sed usus tribunalium & consuetudo repugnat.

II. Ius civile quod attinet, omnino

servandum in iudicii ordine, & certas solennitates præscribit, aliterque latam sententiam non agnoscit, sed pro irrita habet. Prolatam à præside sententiam contra solitum iudiciorum ordinem auctoritatem rei iudicatæ non habere certum est, l. Prolatum, C. de sent. Iud. V. Tholosan. l. 48. Synt. c. 1. ubi, in quo iudiciorum ordo consistat, explicatur. Nihilominus tamen in notoriis criminibus omnis solennitas iuris negligitur, & Iudex factum notorium attendere potest, etiam si à parte non sit allegatum & probatum. Aretin. Consil. 163. n. 6. ex c. Quanto, de translat. episc. op. Clarus §. fin. q. 9. n. 5. ubi proposita questione, utrum in notoriis requiratur probatio delicti? & respondet non requiri ex communi DD. sententia, & consuetudine inductum, ut in malefactis evidentibus rei suspendantur, mutilentur, & decapitentur.

V. Less. c. 29. D. 6. Lay-

man l. 3. rr. 6. c.

2. Tanner. D.

4. q. 4.

d. 4.

Antinomia.

T

CXXXIII. DIF-

Cum Clericus & laicus communem causam habent, iudex secularis iure civili permittente cognoscere potest: l. Omnes, qui ubique cum authentica subiuncta, C. de episc. & cler. Quod iure Canonico minime permittitur, c. At si clerici, de iud. & to. tit. de foro compet, Decianus l. 2. c. 22.

Non de presenti, sed præterito Ecclesie statum vera est præsens differentia. Constat enim ex l. cit. Omnes, & aliis, olim clericos, & monachos coram prætore, & provinciarum rectoribus conventos esse, factò saltem, seu usurpatione, ut multis videtur apud Barb. in c. Si Imperator, dist. 96. Quem morem postea Imperator Iustinianus correxit Novella 79. 81. & 123. prælati Ecclesie clericorum causas remittendo: sed quoad civiles tantum, ut Bellarm. notat l. 1. de clericis, c. 28. Tandem omnimoda libertas, & exemptio obtenta est, omni potestate judiciali sæculari magistratui adempta, ut ex 10. tit. de foro comp. manifestum est. Nec dubium, quin ab initio Ecclesie necessarium, & conveniens visum omnibus sit; Sacerdotes, & Ecclesie ministros fori immunitate gaudere. Extat Alexandri I. qui anno Chr. 109. sedit, epistola ad omnes orthodoxos, quæ ita observatum esse à tempore Apostolorum tradit. Idem Caius Papa in ep. ad Felicem episcopum anno 283. & Marcellinus ep. 2. ad universos episcopos orienta-

les Anno 196. Silvester in Concilio Rom. Canonice 4. anno 314. Gelasius apud Gratianum in c. Christiani, & c. Silvester II. & I. Bonifac. V. in ep. ad episcopos Gallia in c. Nullus, quod videtur sumptum ex Auth. Nullus, C. de episc. & cleric. Idem Gregor. docet epist. 32. ad Romanum defensorem Sicilia: & idem repetit ep. 74. ad Bonifac. defensorem Corsica, ubi signatur: Si quis contra aliquem clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat, & c. denique hoc ita certum modò existimatur, ut soli hæretici, & schismatici reclamant. Quod si in actione reali apud laicum Judicem clerici conveniuntur hodie, id privilegio aliquo indultum, vel consuetudine inventum est, nec ad alia loca, aut regna extendere oportet, quemadmodum post alios observat Covarr.

l. pract. q. c. 31. & Farinac. in pract. crim. q. 8. q. 8. n. 21.

DIFFERENTIA 5.

Secundum leges iudex secularis de heresi cognoscere potest: I. Quicumque,
C. de heret. iure Canonico autem solus episcopus vel inquisitor,
c. Ut inquisitionis, de heret. in 6.

I. **A**B Imperatoribus olim adversus hereticos ac desertores fidei leges scriptas, iudicia & supplicia decreta esse ex Codice & Novellis notius est, quam ut in dubium vocari à quoquam, aut pluribus explicari debeat: idque summorum Pontificum nutu, & rogatu, quorum eà tempestate nondum confirmata vires contra Dei, & fidei hostes erant. Sibi autem cognitionem de rebus controversis, ac doctrina salutifera semper Ecclesiam vindicavit, serio, & districtè prohibens cunctis potestatibus, dominis, ac rectoribus temporalibus, eorumque officialibus, ne de crimine hæresis ullo modo cognoscant, aut judicent, c. Ut inquisitionis, de heret. in 6. Nam hæresis crimen merè ecclesiasticum est, adeoque ab omni seculari foro ac iudicio remotum; nec committi à summo Pontifice alicui laico iudici potest, nisi delegat à simul jurisdictione spirituali, cuius nemo profanus capax est. *Suarius in defens. fidei contra Angl. Regem l. 4. c. 2. n. II. Barb. in c. Bene quidem, dist. 96.*

II. Ordinarius igitur iudex, eorum, qui alienam ab orthodoxa fide, opinionem, aut religionem profitentur, episcopus quilibet in sua diocesi est; dele-

gatus verò inquisitor, ita ut hoc præfente non impediatur, aut prohibeatur formare processum episcopus. Neuter enim potestatem habet privativè, sed vel separatim, vel conjunctim exercere jurisdictionem suam possunt, c. Per hoc, de heret. in 6. Si tamen separatim alter illorum agat, alteri communicare acta, & uterque concipere sententiam debet. Si contingat eos dissentire, causam cum sufficienti instructione ad sedem Apostolicam remittere jubentur. Ita Director, Inquisitor. Part. 3. c. de form. ex test. Castro adv. heres. l. 1. c. 23. Simanca de Cathol. instit. tit. 25. c. 4. n. 39. Bonac. Tom. 3. de inquisitor. q. 2. punct. 13. Piasec. in Praxi episc. Part. 2. c. 4. n. 39. Zerola Part. 1. v. Hæretici, & Part. 2. eod. Mosson. de Maieft. eccles. l. 1. c. 11. Franc. Leo in thes. eccles. Part. 3. c. 37. Bellarm. l. 1. de Pontif. c. 1. Silvest. v. Inquisitio. Denig. Barb. in c. Per hoc, de heret. in 6. ubi

notat, Inquisitores hodie propter amplitudinem potestatis Ordinarios vocari posse.

* *
*

DIFFERENTIA 6.

Inquisitio jure civili est remedium extraordinarium. Baldus in l. 2. & l. Si maritus. ff. de adult. Jure Canonico autem est ordinarium. Abb. in Rubr. de judic. Decianus l. 2.

C. 21. n. 12.

Quia Jus civile accusatione potius, quam indagatione, seu inquisitione utitur, apud DD. communi fere sensu receptum est, accusationem in judiciis civilibus remedium ordinarium esse, extraordinarium verò inquisitionem. Eamque ob causam profanus judex non potest regulariter inquirere, nisi in certis ac determinatis casibus, teste *Glossa in l. Ex lege tul. §. Si publico. ff. ad l. Tul. de adult.* E contra judici ecclesiastico permittitur in omnibus criminibus indifferenter ex officio inquirere, quia ad bonum Ecclesie regimen, ad extirpationem vitiorum, errorumque, ad animarum denique salutem utile ac necessarium videtur, c. *Si quis episcopus l. 9. 3. & Barbof. ibid.* Nec opus est famam procedere, quando ecclesie visitandæ, aut personæ ad ministerium ecclesiasticum idoneæ eligendæ sunt: ut neque cum mandato principis delegatus inquitit præhabitâ criminis patrati notitiâ per famam, aut denunciationem: qui modus hoc tempore non tantum ab ecclesiasticis, sed etiam sæcularibus judiciis observatur. Judex, *sic Tholosanus*, ex officio inquitit, vel

proprio motu, vel monitus à famâ & rumore: proprio motu, quia ad officium illius pertinet provinciam maleficis hominibus purgari, l. *Congruit, ff. de offi. pref. Sic Imoc. III. in c. 1. §. Sanè, de cens. in 6. officium Archiepiscopi esse tradit, visitando inquirere de ministrorum, & rerum ecclesiasticarum actis, errantibus circa officia divina, & referre puniendâ ad proprios judices ordinarios, vel eadem, si manifesta, sine, nec episcopus animadvertat, castigare. Cessat igitur questio hodie, ordinatum an extraordinarium medium sit inquisitio quandoquidem communis sensus, & usus habet, investiganda esse, & in læclem protrahenda flagitia, l. 1. §. *Qui questionem, ff. de question. Imoc. ad c. Bona, de elect. Navarr. l. 5. Consil. 4. & in Rubr. de iud. Zerola v. Inquisitio. Azor. III. l. 13. c. 18. Lugo disp. 37. sect. 6.**

**

CXXXVI.

DIFFERENTIA 7.

Secundum leges secularis iudex de quaestione spirituali incidenter cognoscere potest: l. Quoties, C. de iudiciis, l. Adite praesidem, C. de ord. iudic. Secundum Canones vero, nec directe, nec incidenter de respirituali secularis iudex cognoscere potest, c. Tuam, de ord. cogn. c. Causam, c. Lator. Qui fil. sint leg. Ioann. Bapt. à S. Blas. 68. Galvan. 75. Canif. 14.

I. Legis, Quoties cit. tenor est: Quoties quaestio status honorum disceptationi concurret, nihil prohibet, quod minus apud eum quoque, qui alioqui super causa status cognoscere non possit, disceptatio terminetur. Vbi Gottfredus: Qui de re aliqua principaliter non potest cognoscere, si ea incidenter moveatur, de ea cognoscat. Item iudex principalis quaestionis, iudex est causae emergentis, seu incidentis. Eadem legu, Adite, sententia est, quam citati DD. ad causas spirituales quoque pertinere existimant, cum absque noxa excipere liceat.

II. Glossa quoque in c. Principes 23. q. 5. laicæ potestati nonnulla tribuit, quæ correctione vel minimum commodâ interpretatione indigeant, de quo alibi fortè apertius, ne extra oleâ. Ad præsentem quaestionem melius respondet in c. Tuam, cit. v. Patienter expectes. Sic patet, quod iudex civilis etiam incidenter, & per reconventionem de causa spirituali non potest cognoscere, c. Causam, c. Lator. Qui filii sint legit. Objicit mox sibi ipse in c. Lator, v. Non dimittat. Videtur

posse iudex secularis de quaestione natiuitatis cognoscere, l. Quoties, C. de iudic. & l. Adite, C. de ord. iudic. Respondet dicendum, cum ista sit causa meî spiritualis, principaliter pertinere ad ecclesiam. Unde secularis iudex, nec incidenter, nec alio modo potest de ea cognoscere: nec de annexo spirituali, c. Quanto, de iudic. ubi causa patronatus, quia annexa spirituali est, non nisi per iudicem ecclesiasticum tractanda præcipitur.

III. His non obstantibus DD. quorundam probabilis opinio est, in quaestione facti, puta, an Petrus sit spurius, an matrimonium contractum inter Cajum, & Sejam, an Sempronius usuram commiserit, laicum iudicem cognoscere posse, modò, quod spirituale est, non attingat. V. que diximus in summa Iur. Can. part. 3. tit. 1. §. 2. & Farinac. l. 2. Consil. 190. quanquam Zypaus l. 1. de iurid. eccles. c. 5. circ. fin. in rigore contrarium esse tenendum pronunciat.

T 4

CXXXVII. DD.

DIFFERENTIA 3.

Et iudicis ecclesiastici in causis spiritualibus negligentiam suppleat laicus iudex, legibus permittitur. Auth. Ut clerici apud proprios iudices. Sed minimè id Canones tolerant, c. Qualiter & quando, de iudic. Panorm. ibid. Covarr. l. practicar.

qq. c. 35.

I. **A**quam esse legum civilium de
supplenda à laicis ecclesiastico-
rum iudicium negligentia cum Covarr.
loc. cit. & Navarro in c. Clem. contingat,
descript. Remed. l. aliisque apud Barbof.
citatis in c. Regum officium 23. q. 5.
probari posse videtur primo ex S. Hieron.
relato in c. pradi. Vbi regibus compete-
re asserit, facere iudicium & iustitiam,
liberare de manu calumniarum vi
oppressos, peregrinos, pupillis, & viduis,
qui facilius opprimuntur à potentibus,
præbere auxilium. Secundo in c. Princi-
pes 23. q. 5. potestas regibus tribuitur,
ut superbiorum cervices comprimant,
& quod fieri non potest per iudices
ecclesiasticos, ab ipsis juxta disciplinam
Reip. utilem executioni mandetur.
Tertio Ioannes VIII. in c. Administratores,
l. cit. mandat secularium dignitatum
præfectos pupillorum, ac viduarum
querimonias attentius audire, & secun-
dum quod necessitas expedierit, absque
negligentia examinare, & diligenti stu-
dio corrigere. Quarto, in Auth. cit. Ut cle-
rici apud proprios iudices, &c. rela. in c. 45.

ff. l. q. 2. ita decernitur. Si noluerit, vel
non potuerit episcopus litem dirimere,
tunc ad iudicem civilem disceptatio
causa deferatur. Denique non apparet
ratio, cur iudicis laici negligentiam
suppleat iudex ecclesiasticus, ecclesi-
astici vero laicus supplet non possit. Il-
lud autem permittitur in c. Licet, c. Ex
tenore, & c. Ex transmissa, de foro comp. ubi
Barbof. cum alii DD. Ita illi, quorum
assertio, si quid probabiliter haberet, an-
tiquis temporibus deberet, quibus multa
permissa sunt in rebus necessitatis, que
hodie non tolerantur.

II. Dicendum igitur, iudicium laico
nequaquam concedi, ut in quacunque
iudicium ecclesiasticorum negligentiam
suis dicendi de rebus, aut personis laicis
sibi vendicent. Ita Abb. & alii innumerati
apud Barbof. in c. Ecclesia S. Mariae, de consuetum.
Sufficiat Innocentii III. in c. Qualiter &
quando, de iudic. desinit. Ne pro defectu
iustitiæ clerici trahantur à
laicis ad iudicium secu-
lare, omnino prohibe-
bimus.

DIFFERENTIA 9.

In iure civili nemo accusare tenetur: l. un. C. Ut nemo inuitus. Canones verò cogunt clericos ad denunciandum sacerdotum scelera, c. Quapropter 2. q. 7. c. Quisquis i. q. 1. c. Causam, qui fil. sint legit, Decianus l. 2. c. 21. n. 7.

I. Accusare est aliquem reum criminis per libellum deferre ad vindictam & pœnam, vel est maleficii alicujus apud iudicem delatio ad vindictam publicam solenniter facta, l. Cum rationibus, l. Non ignorat, l. Si quis, C. de his, qui accus. non poss. Non omnibus permitti notum est, l. Qui accusare, ff. hoc tit. Wesenbecius ibid. An verò aliquibus imperetur, vel an teneatur quis accusare, à Theologis simul, & legis ambigitur?

II. Angel. in v. Accusatio ex c. Quapropter 2. q. 7. & l. un. C. ut nemo, absolute respondet, neminem teneri, nisi in homicidio, secund. Bartol. in l. In eum, ff. de accus. quoniam hæredes tenentur accusare, arg. l. Prator, §. 1. ff. de iniur. alias perderent hereditatem. Sed contrarium videtur tenere Glossa in l. Si quis homicidii, C. de accus. & ibi Cynus, Baldus aliiq. nonnulli: & qui in contrarium allegantur, non de accusatione, sed de denunciatione loqui videntur.

III. Melior & verior est Theologorum sententia, quòd teneatur quis accusare reum sibi notum, quando in spirituale vel corporale proximi damnum vergit illius crimen, dummodo sufficienter

probare queat, ne accusando alios sibi oblat. Ita S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 1. cui tam certa fuit ista conclusio, ut nullà probatione confirmare voluerit, teste Silv. in v. Accusatio, nisi SS. auctoritate Levit. 5. quam arguendo in contrarium adducit. Ratio autem facillè lumitur ex obligatione communi omnibus, qui in communitate vivunt, quâ unusquisque obstringitur ad suam suorumque confortium incolumitatem servandam, quod impiorum hominum scelera dissimulando non fiet. Si tamen hoc alio modo purè, per denunciationem, aut querelam obtineri possit, accusatione propriè dictâ opus non erit; dicemusque teateri ad accusandum, vel denunciandum eos, qui alieni criminis noticiam habent. Atque hoc modo legum, & Canonum tollitur differentia. Nam Jure civili accusare nemo inuitus tenetur: & secundum Canones alio modo communi bono consuli potest, & pari modo accusandi necessitas tollitur. V.

Soto l. 5. de iust. q. 5.

art. 1. Secrum in

Clavi l. 12. c.

14. n. 1.

* *

DIFFERENTIA 10.

Iure civili quoties ex eodem delicto plures actiones concurrunt, una erit eligenda: l. Senatus, ff. de accus. l. Qui seruum alienum, ff. de oblig. & act. l. Nemo, §. Quoties, ff. de Reg. Jur. Secus iure Canonico, c. 2. & ult. de eo, qui in ux. dux. & c. Decianus l. 2, c. 21. n. 11.

I. *In l. citata, Senatus, dicitur, Senatum censuisse, ne quis ob idem crimen diversis legibus reus fieret. In l. Qui seruum, rationabilius esse, eam admitti sententiam, ut liceat actori, quam voluerit actionem prius exercere. Plenissime l. Nemo ex his, §. Quoties, ff. de Reg. Jur. Quoties concurrant plures actiones ejusdem rei nomine, unam tantum quis experiri debet. Quod si generale est, & in omnibus causis locum habet, iuris profani, & sacri non modica distinctio erit. Si minus, adhibenda distinctio concordia sancietur. Greg. Tholos. l. 21. c. 21. Cum plura, inquit, delicta in una re concurrunt, & cum illa plures actiones, unam tantum utendum est. Cum autem ob diversa negotia, diversis utimur actionibus; litis contestatio unius aliam non tollit, l. Fundum Cornelianum, §. 1 ff. de novation. nec impediunt se in exactione, seu petitione, l. Nunquam, ff. de priv. del. In eandem sensum Mynsingerus l. 4. inst. tit. 3. de lege Aquil. §. Liberum, proposita regula, quan-*

do ex uno delicto duæ oriuntur actiones, civilis & criminalis, una intentata alteram quoque competere, & liberum est actori, à qua actione incipere velit. Iudicis, cum temperamento accipiendum esse. Nam si utraque actio tendat ad vindictam, una peracta alteri non est locus. Exempli causa; Si liber homo esset injuria occisus, teneretur occidens primò actione injuriarum; deinde etiam ex homicidio, l. Corn. de Sicar. Hæ ambæ actiones ad vindictam tendunt: ac proinde una intentata non erit alteri locus, debet tamen accusatio criminalis primùm eligi. Quod si una ad persequutionem rei familiaris, altera vero ad vindictam tendit, eo casu, quamvis non possint in eodem libello proponi, una tamen peracta altera nihilominus durat. Ita Myns. loc. cit. qui insuper in Centur. I. Observ. 57. sortem cum uluris eodem libello peti posse, & Obs. 38. cumulationem actionis personalis & hypothecariæ receptam in Camera esse pluribus declarat.

Vade

Unde manifestè sequitur contingere posse ex conditione, seu qualitate subiecti, de quo litigatur, ut plures ex illis actiones ortæ coniungi queant, & simul proponi, cum videlicet nihil est, quod cumulationem impediatur per text. l. si idem cum eod. ff. De iurisd. om. iud. A. lex. ibid. n. 1. Gloss. in c. Querelam. De elect. c. 2. De caus. poss. & propr. Glo. ibid. in v. Expressum. Si aliquis vult agere simul utroq; iudicio (possessorio & petitorio) iudex simul expedire debet utrumque. Neq; enim istæ duæ actiones se mutuo expellunt, sed commodè simul morantur, quemadmodum supra Differentia 13. ostendimus. v. Bronchorst. Centur. 1. Affer. 76.

II. Quin imò Panormitanus non timuit asserere in c. Constitutus. n. 2. cum sequi De in integr. restit. plures actiones in uno libello cumulari posse, etiamsi non compatiantur se invicem: quoties nimirum actor probabiliter dubitat de genere actionis, sive illud dubium ex facto proprio, sive ex alieno procedat. Glo. in c. abbate sanè. De sens. & re iud. in 6. v. Dominij circa fin.

Porò iudici magnâ curâ, & sollicitu-

dine attendendum est ad singulas actiones, & facta, ut pro singulis possit iustam sententiam ferre. Tot enim diversæ sententiæ, quot actionum species erunt. lib. Etiam si parte. iun. Gloss. v. audiendus. ff. De minor. v. And. Gaill. lib. 1. observ. 63. num. 1. & Bronchorst. Centur. 4. Affer. 35. ubi tres Regulas pro diversitate actionum assignat, quibus tota controversia breviter & distinctè explicatur. Prima est. quoties concurrunt plures actiones rei persecutoriæ, ex unâ eademque causâ ortæ una electa altera perimitur l. quod in herede s. 1. ff. De trib. Act. Secunda. Cum actiones penales de eadem re vel pecunia concurrunt, alia aliam non consumit. l. Nunquam. 130. ff. de Reg. iur. Tertia, in penalibus actionibus pluribus, quæ ex uno facto, aut delicto proveniunt, unius actionis electione altera consumitur, nisi quid in altera pluris sit. Ut si quis furtim arbores cæderit, adversus eum, & lege Aquilia, & arborum furtim cæsarum agi potest. l. 1. ff. Arb. furt. casa. Item si quis rem rapuerit, & furti, & vi bonorum raptorum tenetur. l. 1. ff. Vibon. rapt. v. Tholos. l. 21. c. 8. de var. action. gener. & l. 48. c. 5. de libello.

XI.

DIFFERENTIA. XI.

Iure Canonico Iudex ordinarius ut suspectus recusari ex iustâ causâ potest. c. Secundo requiris. 41. §. tertio postulas. De appell. c. Cum speciali. 61. cod. c. si quis contra clericum. De foro compet. sed Iure civili associatur, non recusatur. l. apertissimi. cum Auth. si verò contigerit C. De iudic. Io. Bapt. à S. Blasio 46.

I. Glossa in c. secundo requiris monet textum illius non loqui de iudice ordinario, qui recusari queat, sed de iudice delegato: atque ita non dissentit à legi.

Antinomía

V

legi

legibus. sed in *c. Cū speciali De appell.* termo est de iudice ordinario, qui cū ex officio suo contra aliquem procedit ad famam vel clamorem, recusari potest iusta suspicionis causā assignata: ipseque reus cum adversario, vel si adversarius desit, cum iudice arbitros communi voto eligere debet, qui de causā suspicionis, cuius momenti ac pretij sit cognoscat: quæ si probata fuerit, iudex cognitionem causæ alteri demandat ex consensu ipsius recusatoris, vel ad superiorem iudicem refert. Non probatā, idem perseverat iudex *Canis l. 4. Instit. tit. c. §. Proposenda. Pract. Ferrar. tit. Form. declin. iud. §. Iudicem n. 4.* Aliqui tamen causā suspicionis probatā arbitros de causā principali cognoscere posse existimant, quia tunc devolvitur negotium principale ad iudicem appellationis, *Castrensis in l. cit. Apertissimi n. 8. contra speculat. in tit. De recus. §. fin. num. 1.*

II. Quod civile jus attinet, in l. cit. apertissimum jus dicitur licere litigantibus iudices delegatos, antequam iis inchoetur, recusare: idem de ordinarijs non permitti *Item Novel. 86. Et 53. §. Sancimus igitur.* secundum *Everardi Bronchorst.* interpretationem, qui etiam contrarias objectiones solvit. Nam *Authentica. Et consequenter. C. De sent.* quæ maximè videtur obstare, dicendo, quod reus apud eundem iudicem actorem convenire debet, nisi eum ante litem contestatam recuset, non, ut *Rasius* vult, de ordinario iudice totaliter intelligenda est, sed prior pars de reconventionem ad ordinarium refertur; posterior autem de recusatione ad iudicem delegatum iuxta *Authent. Of-*

seratur C. de litis contest. ex qua supplementum est, quod deest in *Authent. Et consequenter.* Hisce calculum suum addit *Andr. Gaill l. 1. obser. 33. n. 1. communem DD.* opinionem vocant, iudicem ordinarium secundum leges civiles, recusari regulariter non posse ad eum effectum, ut removeatur tanquam suspectus: sed si aliqua suspicionis causa subest, adiunctus ei dandus est. *Authent. Si verò contigerit. C. De iud. Bartol. ibi n. 1. Iason num. 4.* ubi communem vocat. Ac proinde iudex, & assessores Camera, cū sint iudices ordinarii à lege imperii iurisdictionem habentes, recusari nequeunt, etsi hoc aliquando tentatum sit, sed frustra faciunt ad hoc *Felinius c. 1. n. 6 De iudic. Boërius Decis. 269. num. 4.*

III. *Bronchorst Centur. 1. aff. 66.* Potest è contra totum Collegium vel universitatem recusari, communiter receptum est. *c. Licet ex suscepto De for. compit. c. Pastoralis. §. Notorium. Et §. nunquid. De sent. Et re iudicatā. Bald. in c. 1. De iudic. n. 7. Mantua singulari 363. Iason in l. cit. A. errissimi* Sed melius illi, qui oppositum sequuntur. Me itò enim fraus præsumitur in eo, qui omnis sapientis civitatis, tanquam suspectos recusat. *Vivius autem l. 1. commun. opinion. in v. Suspecti commune* dicit quod Senatus, vel decurionum ordo at suspectus recusari non possit. Quis enim ignorat, firmius iudicium, imò perfectius esse plurium quam unius. *cap. prudentium De officio iudic. delegat.* Hinc potius pro alicuius collegii consilio, quam pro particularibus præsumitur

mitur. *Decius Consil. 400. n. 1. & consil. 615.* Facilius enim invenitur, quod a pluribus quaeritur. *c. fin. Dist. 20. Gloss. in v. pluribus* An autem recusari queat totum parlamentum, vel tota Synodus, aut universitas? Opinionum diversitatem Boërius recenset & ventilat in *Decis. 26.* Verius est, neque consilium, neque synodum, aut Senatum recusari posse, regulariter saltem. Quis enim finis aut modus erit, permisa reis tam amplâ li-

centiâ, ut in nullo tribunali acquiescant. Si tamen aut caput consilij, aut maior pars alicubi suspecta videatur, supremo Principi referri poterit, & pro remedio supplicari. *v. Felin Barb. Calder. Alexand. & alios apud Boerium citatos And. Gaill. loco sup. cit. Decianum l. 2. c. 22. & l. 4. c. 6. Thulof. l. 49. c. 3. Menoch De arbitr. Casu 152. Roder Tom 5. c. 3. Schneidovvin. l. 4. Instit. tit. 6. §. Omnium. Vallens. l. 2. tit. 25. De exceptionib.*

XII.

DIFFERENTIA 12.

Cum iudex delegatus recusatur, secundum leges non opus est allegare causam suspicionis, nec probare. *arg. l. quia poterat. ff. Ad Trebell. At secundum Canones cautela suspicionis coram arbitrariis proponenda, & probanda est. c. suspicionis. 39. De off. deleg. c. Secundo requiris 41.*

De appell. Cum speculi. 61. cod. Bartol. 17. Decianus lib. 1. c. 22. num. 8.

Evidens est, *c. secundo requiris*, decilio. Cum aliquis iudicem proponit se habere suspectum, suspicionis causam coram eadem allegare tenetur; sed partes, ut in aliquos arbitros, non valde remotos conveniant, per eundem iudicem debent cogi: coram quibus si causa suspicionis intra terminum competentem probata fuerit, cause cognitioni superedere tenebitur recusatus. Ipsa namque ratio dicitur, quod suspecti & inimici iudices esse non debent. Recusatio autem debet scripto proponi, & coram eodem iudice causa suspicionis inserta, & coram arbitrariis utrimque delectis probanda: quo facto Iudex cause cognitionem commit-

tere alteri debet, ex consensu renunciantis, vel ad superiorem remittat. At si recusationis causa reiecta fuerit, Iudex idem manebit. At quis terminum assignabit probandi causas coram iudice propositas? Arbitri electi iuxta *c. Suspicionis*. Quod si discordes fuerint in procedendo aut iudicando, ipse Iudex recusatus poterit eos compellere ad tertium eligendum, ut sic steterit sententia duorum. *c. Legitima. & c. Cum speciali. De appell. Nam quoad hoc durat potestas recusat. v. Pract. Ferrar. tit. Forma declin. iud. §. rationibus. Lanfr. in c. Quoniam contra. Isidor. in lib. Apertissimi. C. De iud. Vallens. lib. 2. tit. 25. num. 8. Maran. Par. 6. iudicior. §. Recus.*

4. *Recusatio. Zerola Par. 1. v. Iuden num.*
25.

11. Alia legum civilium mens est, ut
ex l. *Quia poterat*, colligimus. Vrgeri non
vult heredem, ut causam non a litæ hære
ditatis edat, cum moveri pluribus possit.

Hinc argumentum sumunt, causam sus-
picionis contra Judicem à reo non esse
exigendam, quia contingit diveritas esse,
& parum probabiles illis, qui alio inge-
nio, & affectu præventi sunt.

XIII.

DIFFERENTIA 13.

Iure Canonico prorogari potest iurisdictio Iudicis ordinarij de persona
in personam, sed non iurisdictio delegati. *c. P & G. de off. deleg.*

Iure civili verò etiam iudicis delegati iurisdictio prorogari potest.

l. 1. & 2. ff. De iudic. Io. Bapt. à S. Blasio 169.

Canisius 13.

1. **A**D prorogationem Iudicis ut legiti-
ma sit, requiritur 1. ut iudex, in
quem prorogatio sit, potestatem habeat
cognoscendi, & decidendi causam, de
qua litigatur. Nemini enim litigantes ju-
risdictionem tribuunt. *l. privatorum C. De*
iurisd. omn. Iud. 2. Ut iurisdictio, quæ
prorogatur, ordinaria sit, saltem iure Ca-
nonico. Nam delegati potestas cum pro-
pria non sit, absque consensu delegan-
tis mutari non potest: prorogari tamen
de tempore in tempus, vel summa in
summam potest. *l. 2. §. Sed si iudex. ff.*
De iudic. 3. Ut consentiat utraq; pars
litigantium, tacite, vel expresse. *l. 1. ff.*
De iudic. Bartol. ibi. Reintegra tamen, id
est, nondum citatione facta rescilire licet.
l. si conveneris ff. De iurisd. omn. iud. Val-
ens. l. 2. tit. 2. §. 2. Decian. l. 23. c. 23.

11. Iam quæritur, an solius ordinarij
iudicis, an simul delegati iurisdictio pro-
rogetur? *Vlpianus in citat. l. 1. ait.* Si se

subijciant aliqui iurisdictioni & consen-
tiant inter consentientes cuiusvis iudicis,
qui tribunali præest, vel aliam iurisdic-
tionem habet, est iurisdictio. *Vbi Glossa.*
Hæc lex de laicis loquitur, secus in cler-
icis secundum Azonem, quia suum Epis-
copum declinare non possunt: tu vero
dicas, indistinctè hanc legem loqui, cum
sponte litigant, non autem pacto se ob-
stringunt. *c. Non liceat. 3. Q. 6. & c. In-*
lita. 10. Q. 1. sic Glossa. At Greg. IX. in c.
*P. & G. decisio est, delegatam iurisdic-
tionem ad personas non expressas in rescri-
pto prorogari non posse, etiam si partes
consentiant. Cur autem prorogatio et-
iam partium consensu in iudicem dele-
gatum fieri non possit, ibidem indicatur,
quia consensus litigantium iurisdic-
tionem nemini dat, sed præsupponit. Hinc
facile mutatur ordinarius Iudex sub-
stituto alio iurisdictionem habente: dele-
gatus autem extra rescripti limites se non
exten-*

extendit, nec ut extendatur, partes effice-
re possunt. Quod autem *Ioann. Bapti-*
sta à s. Blasio dicit jurisdictionem ordina-
rii iudicis secundum Canones de perso-
na in personam fieri, non aliter verum
est, quam si accedat licentia proprii E-
piscopi. *c. significasti. De foro comp.* Clerici
in iudicem non suum, nisi forte sit per-
sona Ecclesiastica, & Episcopi diocesani
voluntas accedat, consentire non pos-
sunt. Irrita proinde est eiusmodi proro-

gatio clerici in iudicem non suum, puta-
vi consensus ipsius arbitrarij; non verò
si illa eis compereret ex dispositione ju-
ris, ex qua forum quisque sortitur ratio-
ne contractus. *l. heres absens. s. proinde. ff.*
De iudic. Vnde *Socinus Regulam 160.*
sumpsit. Forum in loco contractus quis
regulariter sortitur. Quæ confirmatur ex
textu *cap. fin. De foro comp. Azo in sum. 11.*
De iurisd. omn. iud. Barbof. in. c. P. & G.
De off. deleg. n. 4.

XIV.

DIFFERENTIA 14.

Laicus iudex in civili causa secundum leges alium iudicem laicum
substituere potest. *l. 1. & 2. ff. De iudic.* Clericis idem Canones
non permittunt. *c. si diligenti. De foro comp. Galvan. 87.*

Decian. l. 2. c. 22. num. 3. & 7.

In c. citat. Archiepiscopum Pisanum
docet *Innocentius III.* licitum non esse
clerico etiam in temporalibus causis ju-
ri suo renuntiare, & laicum iudicem
substituere. Sic enim in Milevitano &
Carthaginensi Concilio definitum esse.
legitur non solum inviti, sed etiam volun-
tarij clerici pacisci non possunt, ut sæcu-
laria iudicia subeant, cum non sit illo-
rum de immunitate beneficium persona-
le, cui renuntiare valeant, sed potius to-
ti Collegio Ecclesiastico concessum &
publicè indultum. *c. significasti. & ibi*
Glossa De fo. compet. Panorm. num. 1. in
l. placuit. II. q. 1. Adde, quod præjudi-
carent, Episcopo suo, sine cuius assen-
su non possunt alium iudicem eligere.
c. Clericum. II. q. 1. & c. Non liceat. 3. q. 6.
II. Laicis è contra permittitur in a-

lium iudicem consentire iuxta *l. 1. &*
2. ff. De iud. sed in civilibus negotijs
tantum. *l. in criminali. C. de iurisd. omn.*
iud. Imò generaliter omnibus concedi-
tur, quando privilegium fori principaliter
concernit favorem renunciantis, non
verò si etiam favorem superioris respi-
ciat. Tunc enim absque illius consensu
substitutio facta non valet. Cuius rei mi-
nimè obscura ratio est, quia agitur de
præiudicio superioris, cuius subditi alio-
no iudici subduntur, Sic enim iurisdictio-
ne sua, quam dando exemptionem non
vult minui, excideret alio independentem
subditos exercente. *Panorm. in c. Cum*
tempore. De arb. Ea propter nec vasa-
lus in alterius iurisdictionem tacitè vel
expressè consentire potest: & si fecerit,
actus

actus pro nullo habetur, & dominus statim auocare poterit. *c. Imperialem. §. preterea si inter. De prohib. feudi per Freder. Bartol. lason. ibid. Andr. Gaill. l. I. obseru. 40. n. 7.*

III. Ex dictis patet, quàm aliena sit à præscripto Canonum *Soti De iust. l. 5. Q. 4. art. 1. & Sayri in clave reg. l. 12. c. 7.* opinio in causâ temporali clericos posse sibi laicos iudices eligere, quorum iudicio parere teneantur, eò quòd privilegio suo renuntiare cuilibet permissum sit. Nam ut supra diximus, privilegium fori non est particularium personarum, sed totius ordinis clericalis.

Melior est & iuri sacro gratior opinio *Decian. est l. 4. c. 9 n. 1.* clericos à laico iudice non iudicari, sed tantum ab ecclesiastico. *c. I. & c. si diligenti de for. comp.* Sunt enim exempti prorsus à iurisdictione laica, etiam ipsius impera-

toris, quia sapiunt rem spiritualem, ex quo corpus & animam deputarunt servitio divino, & asseripti sunt in sortem dominicam. *Cui porcio 12. q. 1. c. in illa & c. placuit 11. Q. I. Glossa in c. Quamquam. de Cens. in 6. Zypheus l. 1. de iura. d. et. eccles. c. 8. n. 10.*

IV. Nec audienti sunt, qui clericum à laico coram laico iudice convenire, posse contendunt, quamvis per consuetudinem Camera spineti fieri solet. *Mynsingero teste Censur. 1. obser. 21. n. 1.* Non enim iure aliquo, sed libitu id agunt, ad fori sui cumulamandam auctoritatem prodesse existimantes. Clara & indubitata sententia est. *c. De foro comp. nullus iudicium ullum clericum absque permissu Pontificis per se distringat, aut condemnare presumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscatur, emendet supra Diff. V. VIII.*

XV.

DIFFERENTIA 15.

Iure canonico causâ civilis etiam ardua, puta 300. aureor delegari potest absque aliâ iustâ causâ, dummodò iudex non querat exonerare se malitiosè. *c. Pastoralis. De off. dele. secus Iure civili. l. placet ut iudicibus. C. De pedan. iudic. Io. Bapt. à S. Blasio 168. Bartol. 174.*

DElegare in materia iudiciorum est iurisdictionem suam alteri committere delegatus, cui causâ committitur terminanda, vel exequenda, vices delegantis representans, & nihil proprium habens. *l. 1. ff. de offic. eius. cui mand. q. in rüd arduum dicimus, quòd difficile est, & molestum, ut causâ capitalis, vel gemina. Menoch. De arb. Casu 110. n. 5. Bartolus arduam vocat, quæ 300. aureo-*

curatorum est, eamq; sibi commissam, delegatum alteri non posse committere. iuxta *l. placet etiam iudicib. G. de pedan. iud.* ubi præcipitur, ut delegati iudices commissam sibi negotia lata sententiâ terminent: nec in his causis, in quibus pronuntiare possunt, & debent facultatem sibi existiment esse, ad iudicium præsidiale remittendi. Vbi *Gottfr.* Delegati causas sibi delegatas debent iudicare, nec eas ad delegantem remittere. Idem namq; potestas illis tribuitur partes citandi, puniendi contumaces, constituendi officiales, deligendi nuncium ad eorq; omnia perficienda, quæ ad causæ expeditionem, & necessitatem pertinent. *Panor. in c. Cum olim. De off. deleg.* Eo ipso enim, quod alicui causa committi-

cur, super omnibus, quæ ad ipsam spectant, plenam potestatem accipit, sine quâ non posset ad expeditionem venire *l. 2. ff. De iuris d. om. iud. l. Oratio. ff. De sponsul. Andr. Gaill. l. 1. obs. 35. n. 8.* Imo nec minimam talis causæ particulam in alios transferre licet. Nam iudex datus alium iudicem dare non potest *l. à iudice. C. de iudic.* quia proprium nihil habet, sed delegantis potestate utitur. *Bartol. in l. More. ff. De iurid. om. iud. Fachin. l. 1. c. 46. Maranta Par. 4. De ord. iudic. n. 50.* Excipe supremi principis delegatum, quia maior quocunque ordinario est *l. fin. § pen. ff. De damno infect. c. sanè 2. De off. deleg. Felin. Delega. Papa, vel princip.*

XVI.

DIFFERENTIA 16

Delegatio iure civili etiam privato fit. Secus iure Canonico. *Alex. in Rubr. De offic. eius, cui mand. est iuris d. Decianus l. 2. c. 22.*

num. 19.

I. Interpretum quorundam auctoritate contentus *Decianus* nullam legem citat, *Tholosanus* autem *l. 47. c. 22. n. 13.* propositâ quæstione, cui possit delegari, respondet ex *l. un. c. qui pro iuris d. iudicem dare posse c. pastoris. De off. ordin. iunctâ Gloss.* eligendum esse eum, cui imperari queat. *l. fin. ff. De iuris d.* Nec incere esse videtur in profanis causis præsertim levioribus nullo honoris gradu eum iudicem constituere.

II. In Ecclesiasticis negotiis pro varietate rerum, & personarum delegandi cura variabit. Et summus pontifex quidem non facile delegatum creabit ex infimis, sed potius aliquâ dignitate præditum. Convenit etiam non solum esse

iuris scientiâ instructum, minimeq; suspectum. *c. Cum R. Canonicus. De off. deleg.* sed etiam digniore aliquo gradu, titulo ornatum. *Chassin. in consuet. Burg. n. de success. Spurio.* Potest quoque mitti Ecclesiæ cathedralis canonicus *c. Statutum de refer. in 6.* vel officialis episcopi, vel eius vicarius generalis. Foraneum, monasterij priorem claustralem, aliumve regularem simplicem adhibere præter decorum est.

III. Episcopum quod attinet nihil vetat ab eo delegatum fieri simplicem clericum sibi subjectum. *c. Cum episcopus de off. ord. in 6.* idq; facilius illi & convenientius, quàm Pontifici, quia suorum clericorum talenta magis peripecta habet, quàm vel

Pon-

Pontifex, vel ipsius legatus. Quam ob causam *c. statutum. supr. citat.* non cernit Episcopos aliosve inferiores. Secundum Innocens. *Ostiensis, & Archidiaconum* Nam summus Pontifex quia abest, de uniuscuiusque habilitate aliorum relationi credere debet; atque ita

XVII.

DIFFERENTIA 17.

Secundum leges iudex appellationis non potest delegare causam appellationis retenta sibi prolatione sententia. *Auth. Adhuc. C. De iudic.* Secundum Canones vero potest. *c. Super questionum, 27. De off. delegati. §. intentionis, Bartol. 15. Io. Bapt. à sancto Blasio 163.*

I. **I**N *auth. adhuc*, præcipitur, ut iudex appellationis litem apud se contestatam semel in contestatione audiat, & rursum in medio semel, & in fine omnia, quæ sunt examinata, consequenter audiat, & sic ferat sententiam. *Vbi Glossa.* Ordinarius reservatâ sibi sententiâ cetera committit, ita tamen ut audiat ter: delegatus autem si sibi reservat sententiam alia non committit, ut hic: sed si velit omnia committere, potest: & idem in Iudice appellationis ut consuetudo interpretatur.

II. At Jure Canonico secus *c. Super questionum. De offic. delegati.* vbi Innocentius III. citata legi seu authenticæ derogans declarat iudicem delegatum à Papa posse committere alteri principium, finem, & medium causæ sibi commissæ coniunctim, vel divisim, prout ei visum fuerit convenire, ut judicialis auctoritas valeat liberius expediri non obstante le-

ge (*Authent. prædicta*) quia ipse delegatus antequam ferat sententiam, omnia quæ acta sunt, diligenter videre debet. *Innoc. in c. Pastoralis. De off. delegati. ibid. num. 1. Guido Papa Decis. 624. Tholos. l. 47. c. 22. num. 4. Maranta Par. 4. De ord. iudic. §. Quinta principalis. num. 42. citans Bartolum in l. Nequicquam §. Vbi decretum. ff. De off. procons. dum ponit differentiam inter decretum, & sententiam. Alex. in Rubr. ff. De offic. eius cui mand. & col. 2. Damhoud. in Pract. crimin. cap. 54. num. 1. Banc. Leo in thes. eccl. Par. 2. cap. 17. num. 7. Eras. 29. paus in Errat. analyt. l. 1. tit. De off. delegati. Andreas Vallensis lib. 1. tit. 29. §. 4.*

* *

XVIII.

DIFFERENTIA. 18.

Iudex ordinarius secundum leges audientiam causarum committit tantum consiliarijs suis. *Auth. Adhæc. C. De iud. §. Cetera licet.* secundum Canones verò cuique committere potest. *c. Pastoralis.*

28. *De offic. deleg. Bartol. 15.*

Nominata *Auth. adhæc*, cum dixerit præfidi seu ordinario iudici alijs negotijs impedito causam delegare, posse reservatâ sibi sententiâ, subdit idem delegato permitti. Subdelegare enim non potest, sed tantum cognitionem, & prolationem alijs committere. Quod verò additur, consiliarijs committendum esse, non de consiliarijs natis quales in Gallia sunt Prælati Ecclesiastici quidam *Tholos. teste l. 47. c. 25.* neq; de electis, & stipendio conductis intelligitur, sed de assessoribus iudicij, qui vel lege aliqua vel consuetudine, vel ipsius iudicis arbitrio adhibentur, quemadmodum *Glossa notat.*

II. Paulum diversa sacrorum Canonum dispositio videtur. Nam *c. Pastoralis* propositâ quæstione, an si delegatus à principe alteri committere vices suas velit, isque suscipere renuat, compelle re illum ad susceptionem possit: respondet *Innoc. III.* omninò posse, quia iurisdic-tio absque coercitione nulla est. *l. fin. ff. de off. eius, cui mand. est iurisd.* Item committere alicui partem causæ posse *c. v. g.* ut citet reum, audiat testes, &

firm. Nec indicatur ulla differentia personarum, quasi solis consiliarijs uti debeat, sed arbitrio ipsius relinquitur, ut quos idoneos viderit, adhibeat. Sollicitè autem invigilabit, ut si exigente necessitate negotium iudicaverit alicui committendum, in coactionibus inferendis dignitati deferat & personæ. Alio modo agendum cum viro in dignitate confuturo, alio cum illis qui inferiori in subfello consistunt. Nam ex. gr. *Cuculus ait*, si Episcopo quis delegare velit, non debet eum confestim his modis cogere, quibus alium inferiorem cogeret: sed modestia cum eo utetur, supremi ordinis rationem habens. Quare illi primò Ecclesiæ ingressum interdicit, vel sacerdotalis officij executionem post etiam ab officio suspendet. Denique si pertinaci animo perseverarit, excommunicationem quoque irrogabit. Quod si ab initio admodum contumacem se ostenderit, iam tum licebit Ecclesiastica censura uti. *v. Zerolam Par. 1. in v. Delegatus. Piafec Par. 2. c. 4. Vallens. l. 1. ff. 29. n. 3.*

Antinomia

X

DIF.

re Canonico potest quis alteri delegare, quod non potest per se ex-
ere. *c. clericis. Ne cler. vel monachi. c. sententiam. eod. secus iure*
civili l. 1. §. quæ mandatum. ff. De off. eius, cui mand. est
iurisdictio. Glos. V. maleficio Io. Bapt. à S. Blas. 17.

In *c. clericis allegato Alexan. III.* Con-
cilij Tolerani decretum secutus prohi-
dit clericis, ne iudicium sanguinis exer-
eat, consilium dent, sententiam dicent,
vel intersint ad evitandam irregularitatem.
c. Ex litteris. De excess. prel. sed qui iurisdi-
ctionem temporalem habent, generaliter
alicui laico vindictam de malefactoribus
committere debent, iuxta illud. *Homi-*
cidas, & maleficos non patieris vivere
c. rex debet. 23 q. 5 quoniam mul-
ta licent in genere, quæ non licent in
specie *c. si sacerdos. De off. ordin. c. quid*
autem. De consecr. D. 2. Et si ex man-
dato generali quis occidatur, non im-
putabitur illi *c. 5. De occidendis. 23. q. 5.*
Eadem in *c. Sententia. 8. Q. 1.* repe-
runtur. Imò absque metu irregularitatis
clericus consulere principi potest, ut
pro certo crimine mortis penam lege
statuat, eidemque legi condenda cleri-
cus, aut prælatus suffragium exhibens,
quamvis postea propter illam legem
aliqui vitæ priventur, non efficitur irre-
gularis *Ioan. Bern. in pract. c. 56. Archid.*
in c. Officia 23. Q. 5. Bald in Auth. Habi-
ta. C. Ne fil. pro patre. Covar. l. 2. variat.
c. 20. §. 3. Diaz in pract. c. 100. Soto l.
5. de iust. Q. 1. art. 4. Layman. l. 3. tract.
3. part. 3. c. 7. n. 4 ubi contra Menriq
licitum esse prælatis ecclesiasticis docet,
etiam in particulari causa committere
iudicium laico, latamque ab illo senten-
tiam moderari, ut pro supplicio *roza,*
exempli causa, aliâ mitiori penâ ple-
ctatur. Singulare est, quod *Tamburinus*
de iure abb. Tom. n. pag. 2. scribit, abbe-
tem *Ripalensem* ex privilegio *Pauli* ce-
pitales sententias contra reos ferre absque
metu irregularitatis. Quamquam si pro-
hibitio iudicij, & sententiæ lethalis in
reos non nisi ex iure positivo & eccle-
siastico ortum habet, aded mirum vide-
ri non debeat. Sanè *Reginald. in For-*
penis. l. 21. n. 13. Pontificem docet
posse non solum iustâ ex causâ, semo-
to scandalo sententiam sanguinis ab-
quando ferre, sed etiam ex ea parte dis-
pensare cum clericis, potestatemque ha-
cere, ut causam sanguinis agant, eique
se immisceant, sive consulendo, sive
alia quavis ratione: aded ut immiscens
se non peccent, nec in irregularitatem
incidant, etiamsi ex tali facto reorum
mors, aut mutilatio alicuius consequi
fuerit. *Et paucis interiectis* adveree, præ-
latis, aliisque clericis iurisdictionem
temporalem habentibus sive ex suo pro-
prio, sive annexam ecclesiasticæ di-
nitati, licitum esse committere causam
sanguinis iudicibus, quos subditis suis
præceperint: neq; in ea re metum esse
peccati

peccati quantumcunque illi munus suum exequentes mutent, aut interficiant malefactores. Illis enim tantum est prohibitum, tales causas sive per seipfos, sive cum aliis exequi, aut ad illarum executionem cooperari; non item perficere iudices, & potestates laicas, à quibus executioni mandentur. *c. fin. No cler. vel monachi. in 6.* Nec solum eis fas est tales causas generaliter committere, sed etiam particulariter precipiendo, ut circa talem causam inquirent, & faciant, quod justum est, ac quando iudices à se deputati recusent facere, alios praeficere, qui in particulari de tali causa cognoscant, quemadmodum colligitur *ex cit. c. fin. & affirmat Panorm.*

II. Ex adverso leges civiles traditam judici potestatem nolunt transferri. *l. 1.*

supra cit. Qui mandatam jurisdictionem suscepit, proprium nihil habet, sed eius qui mandavit, jurisdictione utitur. *P. Glo.* dicitur, non habere proprium quod propter revocationem cito amittere potest. Vnde comparantur delegati usufructuarii: usus autem alicui concessus personam non egreditur. *Instit. De usu. & habitat. v. Ever. Bronchorst. Centur. 1. Assert. 2.*

NOTA Hanc controversiam Theologus aut Philosophus nullo negotio traheret, dicendo, sanguinis & vitae corporalis potestatem in personis Ecclesiasticis esse eminenter, in secularibus formaliter: eo modo, quo in Episcopo non consecrato respectu Sacerdotum dicitur esse jurisdictio spiritualis. Item potestas creandi Doctores in Imperatore, & Rege.

XX.

DIFFERENTIA 20.

Iure Canonico singularis successor, in quem facta est alienatio iudicandae causae conveniri potest coram delegato ex rescripto impetrato contra alienantem tantum, conscio & particeps fraudis successore. *c. 1. De alien. iud. mut. causae.* At Iure civili talis successor coram tantum iudice conveniri potest, & non coram delegato per rescriptum contra alienantem impetratum. *lib. 1. C. cod. Io.*

Bapt. à S. Blasio. 187.

Casus à Glossa formatur. Aliqui impetrant literas contra adversarios suos: hi antequam literae ad iudices perveniant, vel etiam postea, ut mandatum Apostolicum eludant, antequam citentur, appellant, aut commutationem faciunt, de possessionibus, super quibus controversia futura timetur. Hoc cognoscit *Alexand. III.* mandat quibusdam, ut si illorum adversarii taliter appellaverint, aut de possessionibus controversis commutationem fecerint, vel malitiose se abstinuerint, illos, qui in possessione se ingerint, compellant suo sub examine respondere.

spondere appellatione remotâ. Vbi notandum, quod rescriptum se extendat ad eos de quibus in ipso mentio facta non fuit, & conveniuntur per illud, puta, propter dolum, & fraudem illorum, beneficio huius decretalis. *Item paucis interpositis.* Hic prorogatio fit iurisdictionis de persona in personam etiam invitâ altera parte contra *cap. P. & G. De off. Deleg.* Sed hoc est speciale in odium illorum propter fraudem.

11. Aliud iure civili constitutum est. *l. citatâ.* Cùm in rem actionem possessio pariat adversario, si rem possidens, ne secum ageretur venundedit, & em-

ptori tradidit, quem elegeris, conveniendi tibi tributa facultas est. Sed ubi? Cùm aliud non exprimitur, apud iudicem suum. Est enim à prætoris actio hæc constituta illis, quorum durior conditio efficitur à fraudulento adversario, qui ut declinet iudicium, quod metuit, alienam rem alteri vendendo, qui fortè potentior, plus negotij faciat adversario repenti. Oritur ergò ex delicto quod committit, qui duriores nobis causam facit, opponendo adversarium, aut molestum, aut potentiorum, vel etiam alterius territorii & provinciarum. *V. Oldendorp. Classe 1. actione. 11.*

XXI.

DIFFERENTIA. 21.

Iure civili qui contractum iniit, à iudice illius loci, si ibi invenitur, citari potest: si autem non inveniatur, multari, & omni remedio prætorio compelli, ut veniat. *l. hæres absens ff. De iud.* At iure Canonico iudex loci contractus solum pronuntiare potest demittendo, si alibi reus existat. *cap. Dilecti cap. licet. 10. De for. comp.*

Bartol. 34.

QVia *Bartolus* in probationem allegat Decretalem quandam extra corpus iuris apud *Innocentium in sine et. De foro comp.* cuius initium est. *Romana.* non pigebit illius verba referre. si probatum fuerit, N ibi contraxisse, iudicabit iudex suam esse iurisdictionem cognoscendi de principali. *l. si quis super. ff. De iudic.* & tunc cogetur reus respondere libello super principali, & uterque tunc utetur iuribus suis, scilicet pa-

cto de non petendo, vel præscriptione, & aliis huiusmodi. Rursum *cap. Dilecti. eodem.* Debet coram iudice illius loci respondere, ubi contraxit, puta, si ibi inveniatur: si autem alibi, quam in sua provincia latitet, eò mittendum est, ut in criminalibus fit, quæ in hoc contractibus æquiparantur. *Ita Innocent.* Alii addunt, si inveniatur in loco contractus, sive non, coram illius loci iudice conveniendum, & iudicandum esse. *Nomi.*

Nominatim *Barbosa in l. hares absens ff. De iud.* existimat clericum posse conveniri in loco contractus, etiam non requisito Episcopi consensu. *Et n. 7. resolvit*, quod Judex loci contractus possit procedere contra personas, tanquam sibi subditas. Cautè dicitur *tanquam* quia ratione contractus nemo verò subditus censetur domino loci, in quo contraxit, aut ubi res sita est. *Glossa in Clem. un. 9. isdem etiam v. subditos eod. tit. Decius Confutro 50. num. 8 & consil. 661. num. 6. Boff. 11. De for. comp.* Aliud enim est forum sortiri, aliud subditum esse. Item

forum sortiri, & legibus loci teneri patria quidem sunt, sed subditum esse, sunt patria. *Alexand. Consil. 157. n. 15. vol. 2.* Propriè autem subditus quis dicitur ratione domicilij habitationis, *l. domicilium. ff. Ad municip. & l. si in patria. C. De incol.*

Hinc factà mentione domicilij in dubio habitationis, non originis intelligitur. *Glossa in cap. statutum 9. Cùm verò. De refer. in 6. v. Andr. Gaill lib. 1. obs. 36 num. 15. & Tract. De pignorat. c. 15 num. 6.*

XXII.

DIFFERENTIA 22.

Iure civili inter patrem & filium in patria potestate constitutum nulla lis esse potest. *l. lis nulla. ff. De iudicijs.* Sed de æquitate Canonica videtur esse permissum. *capite Qualis condemnatio. 7. Quest. 7. Ioan. Baptist. à sancto. Blasio 12. Galvan. 50.*

1. **E**ffectus patriæ potestatis *Gregorius Tholosanus* accuratè prosequitur *lib. II. Syntagm. cap. 8.* quos inter non postremus est, quod nulla lis inter filium suam, & patrem esse possit, nisi de castrensibus, vel quasi castrensibus bonis agatur, in quibus pro emancipato filius habetur. *l. lis nulla. ff. De iud. l. actiones adversus patrem ff. De act. Præclare Valerianus & Gallien. Imp. in l. 4. C. de patria potestate.* Conventius videtur intra domum contro-

versas parentum cum filijs terminari; sed si ita res fuerit, ut pro injuriis ipsorum ad vindictam procedendum sit, aditus præses provinciæ, si provectam ad inclementiores injurias improbitatem filiorum deprehenderit, læsam pietatem severius vindicabit. Item Alexander Imperator *l. 3. eod. tit.* si filius tuus pietatem patri debitam patri non agnoscit, castigare non prohiberis, acriore remedio usus si in pari contumacia perseveraverit.

X 3

Ex-

11. Ex quibus videtur sequi, quod etiam Bartol. monet non fore differentiam inter leges & Canones, si c. Qualis secundum intentionem legis. Lis nulla intelligatur. Nam in c. illo aliud non dicitur, quam inferioris ordinis personas in superiorum accusationem recipiendas non esse: in lege verò multi casus permittunt actionem filijs adversum parentes. *Primo*, cum agitur de peculio castrensi, vel quasi castrensi, *Secundo*, de emancipatione. Filius enim ut emancipetur, patrem cogere potest. *Tertio*, in questione, an filius in potestate patris. *Quarto* in petitione alimentorum. *Quinto*, si alieno nomine instituenda actio sit, fortè tutorio, curatorio, & de emancipato nihil dubij est, quin illi cum patre, ut cum aliis litigium esse possit, quòd quidem bona propria possidet & sui iuris est. Quocirca petita & impetrata venia patris accusat *l. fin. c. de in ius vocan. Specul. tit. De actore. Decianus l. 3. c. 13. Tholos. l.*

49. c. 2. n. 9. Farinat. in Praxi crimin. Q. 12. n. 53. Molina Disp. 288. n. 9. Bar. iard. s. laesa maiest. n. 25. Laym. l. 3. Trañ. 4. c. 8. n. 3. Soto l. 5. Q. 5. ars. 1. Camf. l. 4. Insti. tit. 1. Angel. V. Filium. n. 28. Silvest. eod. n. 28. Gaill. l. 2. Obseru. 72. n. 16. Denig. Bronchorst in Centur. 1. affat. 71. rem totam hac distinctione componi existimat. Iure ordinario nulla lis est inter patrem & filium. Extra ordinem verò sæpè lis est. Addit Vantm in Tract. De nullis § ex defectu mand. comm. n. 56. quamvis patrem filius, patronum libertus manumissus manumissorem in ius vocare prohibeatur; si tamen fecerit, & non exceperit patrem, acta valitura in casu, quo lege aliqua specialiter non mittantur. Nam filius, libertus, & his similes iure naturali capaces iudicii sunt, adeoque cum effectu tractant negotia, & lites, quamdiu per legem aliquam, vel statutum non impediuntur.

XXIII.

DIFFERENTIA 23.

Condemnatus de aliquo crimine, secundum leges inchoare potest contra accusatorem suum accusationem, modò civitate, vel libertate non sit privatus *l. Is qui. ff. De accusat. At secundum Canones condemnatus de crimine non potest accusare, neq; accusatorem suum, neque extraneum. c. Qui crimin. 6. Q. 1. c. Neganda. 3. Q. 11. Bar. 101. 10. Decian. l. 2. c. 21. n. 1.*

1. **V**lpianus in *cit. l.* limitatem concedit ius accusandi illis qui iudicio publico damnati sunt, tunc nimirum, cum liberorum, vel patronorum suorum mortem, aut rem suam prosequuntur. *l. Qui accusare iun. l. Hi qui. C. Qui accusare non poss. Rosred. in Rubr. De his qui accus. non poss. Specul. tit. De accusat. §. 1. n. 21. & in c. De catero 6. De his qui accusare non poss. Quod tamen Glos. 2. in l. Qui iudicio.*

de accus. in illis non valere putat, qui ob delictum privatum condemnati & infamati sunt. Talibus enim ne quidem prosequendo suam, vel suorum iniuriam, accusare licet. Quam exceptionem alii non agnoscunt, ut *Aretius in c. 1. De accus.* Eaque opinio praevaleret, si ratio Gloriosa adaequata est, dicentis idem repelli ab accusatione in causis ad se, suosque non spectantibus, quia infames sunt, quos de proprijs criminibus iudex condemnavit. *l. 1. ff. De his, qui notant. infamia. l. infamem ff. De publ. iudic. v. Marant. Par. 6. de ordine iudic. §. Expedita secund. parte n. 4. Decian l. 3. c. 17. n. 5.* ubi causam reddit. Nam lex, *inguit*, dispensat saepe contra regulam juris, quando quis vult ulcisci se contra suum debitorem, maxime calumiosum, quia admittit accusationem. *l. Deferre. §. 1. ff. De iure fisci.* Quae vera sunt, quamvis non prosequeretur suam, aut suorum iniuriam.

II. Canones quod attinet in *Causa 6. Q. 1. c.* ita legitur si Sacerdos sine crimine eligi praecipitur, nullatenus ab hominibus criminibus irriteris accusari, aut calumniari permittitur: nec ab alijs, quam ab ijs, qui sine crimine sunt, & iuxta electionem Sacerdotes ordinari possunt. Indignum est enim (*c. 2.*) ut illi eos accusent, qui esse non possunt, quod ipsi sunt: quoniam sicut maiores a minoribus non judicantur, ita nec criminari possunt. *Clemens Papa epist. 1. relas. in c. 5. ead. B. Petrum* scribit homicidas & adulteros, & cunctos criminibus irre-

tos, eisque coaequales ab Episcoporum vexatione, & accusatione prohibuisse: imò dixisse maiores a minoribus nec accusari, nec judicari ullatenus posse quod hoc non solum divinae, sed etiam saeculi leges prohiberent. Adhaec *Telesphorus in epist. un. c. 3.* non suscipiendos esse ad accusationem iubet qui idonei non sunt, qui que adversus patres armantur, infames esse. *Pius Papa quoque relas. c. 9. ead.* non decere, ut oves pastorem suum arguant, plebs Episcopum accuset. *Eadem Anterus in c. 13. inculcat.* Sed de Sacerdotibus & Episcopis tantum videntur loqui. Generalis est, *Stephani Papa in c. 1. 3. Q. 11. praecipio.* Neganda est accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint: quia non est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probaverint innocentes, quoniam periculosa est, & admitti non debet rei adversus quemcunque confessio.

Ex quibus liquido apparet, legum, & Canonum vel nullam, vel modicam dissonantiam esse; nisi quod propter animarum salutem, qui proprius sacri Juris scopus, minus gravate apud Ecclesiae praepositos, quam laicos Iudices recipienda sit querela, vel accusatio

* *
*
L

Iure civili mulier non accusat de adulterio virum. *lib. 1. C. ad l. Iul. De adult. cap. Apud misericordem. § publica. 22. Q. 1.* Iure Canonico autem videtur acculare posse. *cap. Tua. De procur. Bart. 165. Io. Bapt. à S. Blasio 161.*

I. Ex *1. C. ad l. Iul. De adult.* Severi & Antonini Imp. est, mulieres non habere adulterii accusationem, quamvis de matrimonio suo violato queri velint. Quod *Gottifr. Glossa* interpretatur de adulterio cum virgine, aut vidua commisso: posse verò accusare, si cum aliena uxore deliquerit. *Novell. 134.*

Pro eo, quod *Barolus c. Tua. De procur.* allegat ad probandum, uxori licitum esse de adulterio maritum accusare, melius adduxisset *c. Christiana. 32. Q. 5.* ubi legimus. Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat: sed viros suos non facile mulieres de adulterio accusant, & non habent lateantia peccata vindictam.

Huc pertinet *Catonis senioris dictum ab A. Gellio* annotatum *l. 10. Noct. Artic. c. 23.* In adulterio uxorem si deprehenderit, sine iudicio impunè ne caveris: illa te, si adulterates, digito non auderet contingere, neque ius est. Benè tamen *VVurmserus notat l. pract. c. 7.* quamvis iure civili maritum non accuset de adulterio, agere tamen posse injuriarum, quia

injurià afficitur, à viro, qui alijs adhaerens fidem, & pactum conjugale non servat. *v. Gloss. & DD. in l. 1. & l. eum, qui de as. C. ad l. Iul. De adult.*

II. In *c. Tua igitur*, ex *Glossa* sensu probatur, virum ab uxore de adulterio accusari posse, non minus, quam à marito vxor accusatur: sed non solet facile, & frequenter contingere, idque ex triplici causa, *Primo* propter verecundiam, quæ mariti turpitudinem uti communem propalare vetat. *Secundo* propter timorem, ne durior em ex accusatione dominum inveniatur. *Tertio* quia viri cautius peccant, furtaque sua oculis mulierum, & cognitioni facilius subtrahunt. Nihil ex quo prodatur nequitia à congressu relinquitur. *v. Abb. in c. plerumq. De den. int. virum & uxorem. Dornspers Tr. Di. exception. causarum criminalium.*

Par. 1. sect. 4. cap. 13. num. 86.

* *
*

XXV.

DIFFERENTIA 25.

Post lapsum quinquennij uxorem adulteram maritus secundum leges non potest accusare. *l. miles. ii. §. adulterij. ff. De adult. secundum Canones verò etiam post plures annos postulare separationem thori potest. c. admonere. 33. Q. 2. Bart. 168.*

I. *Papianus in §. cit. adulterij reum, inquit, intra quinque annos continuos à die criminis admissi defuncta quoque muliere accusari posse, manifestum est. Igitur non ulterius. Item Alexander Imperator l. 5. eod. Adulter post quinquennium, quam commissum adulterium dicitur (quod continuum numeratur) accusari non potest: easque præscriptiones legibus datas reo auferri non oportet. Idem l. 78. eod. & l. 29. ff. ad ean. l. Iul. §. sex mensium. præcipitur, ne crimen adulterij quinquennio continuo sepitum excusetur. Ratio videtur esse ne vindictæ cupiditas, & criminandi, quos odimus, lubido longioris temporis extensione foveretur.*

II. Canones quod attinet, in *c. admonere* Stephanus Papa Hastulphum de cæde uxoris suæ, quasi adulteræ arguens, si, *inquit*, verum fuisset, quod absit, post septem annos pœnitentiâ peractâ, dimittere eam per approbatam causam potestas, si voluisses. Unde colligimus, non esse certum tempus constitutum, intra quod de adulterio agatur ad pœnam, vel ad repudium. Et legum civilium præscriptio forum civile tantum respicit, cu-

ius in Ecclesiâ quoad matrimonij statum nulla ratio habetur. Unde nullo quantumvis longo tempore ius accusandi adulteros quoad diuortium petendam præscribitur. *c. Maritis. De adult. Paludan. in 4. Dist. 35. q. 1. art. 5. Conclus. I. Sanchez l. 10. De matrim. Disp. 3. n. 9. Farinac. in Pract. Crim. Par. I. Q. 10. n. 15. Vbi limitat. Primò, ut non procedat, quando adulterium fuit iteratum, ut si cum eadem personâ per plures annos actum fuerit. Tunc enim ab ultima vice numerandum est quinquennium. Secundo, licet accusatio quinquennio circumscribatur, non tamen exceptio. Hæc enim perpetua est. Ideo contra adulteram repetente dotem maritus semper excipere potest. Tertio, non obtinere, quando adulterium vi illata commissum, vel cum incestu coniunctum est. Quarto, cessat præscriptio quoad ius petendi diuortium. V. *su. pr. Dif. cri. Glo. in c. cit. admonere.**

* *
* *
—

Aninomia

Y

DIF.

DIFFERENTIA 26.

Iure civili filiusfam. in omnibus causis regulariter non potest esse in iudicio absque patris consensu. *l. 1. C. De bon. matern. l. cum non solum. §. necessitatem. C. De bon. qua liberis.* Iure Canonico autem, cum agitur de spiritualibus, etiam minor 25. annis absque consensu patris in iudicio esse potest. *c. si annum de iud. in 6. Bartol. 177. Io. Bapt. à S. Blasio. 13.*

I. *Ex 1. C. de bon. mat. citata,* patri commendat, ut bonorum, quæ filijs competunt, diligentem curam habeat, & quod iure filijs debetur in examine per se vel procuratorem poscat, & litem inferentibus resistat. In *l. Cum non solum. De bon. qua liberis* Glossa Gorredii. annotat. cum filiosfam. iudicium non consistere sine patris voluntate. Fallit tamen in causâ criminali. *Bart. in l. Inter liberos. §. 1. ff. De adult. quem sequitur Card. Alexand. in c. De accus. col. 9. 2. Q. 8. Arret. Consil. 138. Villalob. in commun. opin. litt. F. n. 133. Farinac. in Pract. Crimin. Q. 12. n. 10. qui cum Iul. Claro nunquam se vidisse dicit in praxi, quoddam sive agendo, sive defendendo filiosfam. sine consensu patris non possit in iudicio stare, quando causa de publico, vel privato crimine agitur. Fallit item in causâ spirituali, & religionis. *cap. fin. de iudic. in 6.* ijs quoque, quæ voluntariæ iurisdictionis sunt. *Bald. in l. fin. C. De qua bon. liberis.* & quoties pater non est rerum filij legitimus administrator. *Bart. in d. l. §. Necessitate, Præterea in**

causis beneficiorum idem esse censent. *cap. 1. de iurid. & quoties iudicis officium implorat: causa reconventionis & appellationibus.* Illis denique casibus, quibus minor in iudicio esse potest sine auctoritate tutoris, vel si alieno nomine compareat. *V. Socin. Reg. 151. Tholos. l. 11. c. 8. n. 25.*

II. Quod ius Canonicum attinet, Glossa in *cap. si annum de iudic. in 6.* disertè asserit, minorem 25. annis quascunque causas spirituales, & ab illis descendentes absque auctoritate curatoris tractare posse. Præterea filiosfam. beneficiatum in causâ beneficii sui, absque patris consensu & auctoritate agere. Nam in spiritualibus causis potestas patria non attenditur. *Andr. Gail. lib. 2.*

Obs. 95. n. 4.

XXVII.

DIFFERENTIA. 27.

Iure civili fratrem frater de magno crimine non accusat. *l. si. magnum. C. Qui accusare non poss. l. sororem eodem.* At Iure Canonico accusare potest de hæresi. *c. litteras. De præsumpt. c. si audieris. 22. Q. 2. c. Diaconi. Dist. 14. Bars. 44. Decian. l. 2. c. 21. n. 2.*

IN fratrum discordia alatur, insidiarum alienarum hereditati aditus præcludatur, sanguinis coniunctio foveatur, à tristi & inimico conatu arcendi erant. Unde fratrem suum de capitali crimine accusaturus non modo non auditur, sed etiam exilio plectitur. *l. citata. si magnum.* Eadem sororum conditio est. *l. si sororem eod.* levioris tamen delicti reos facere possunt. Enimvero nomen fratris dulce, & amabile *Eccles. c. 25.* adeoque providendam, ne ira, & odio lædatur. Ab accusationibus igitur, & amaris litibus abstinere leges iubent. Quod si fratrem frater alere in necessitate tenetur, ut *Glossa vult in l. 1. C. de alend. lib.* minimè convenit eum iudicio persequi, quo potius augeri necessitas quam sublevari solet. *V. Decian. l. 3. c. 13. n. 15. & seq. Alciat. in r. C. De in ius vocando n. 32. Damhoud. in Praxi criminal. c. 50. n. 10. Bronchorst Centur. 2. assert. 91.*

II. Sacros canones quod attinet, ita hæresin, & hæreticos persequi compertimus, ut cuilibet licere velint quemlibet eius criminis reum accusare: adeoq;

serui aduersus dominum, & quilibet criminofus, & infamis aduersus quemcunque admittuntur. *c. præsumpt. 2. Q. 7. c. nos sequentes. 6. Q. 1.* Omnes igitur hæreticum hominem accusare debent, quia publicum crimen hæresis est, & religioni illata iniuria ad omnes pertinet. *l. Manichæos. C. De hæreticis.* siquidem incolumnes & intactos se suosque conservare velint. Hæreticorum virus enim latenter serpit, in cautum quemlibet inficit, omnibus interitum minatur. Nec minor illius, quam læsæ maiestatis reatus, de cuius vindictâ & punitione. *Giga Tractatu speciali, & Farinac. in Pract. Crimin. Q. 13. n. 54. Item Tract. De delictis. Q. 143. §. Hæresis. n. 98.* ubi propter hæresin, & idololatriam separationem thori coniugibus permitti tradit. *V. Decian. l. 5. c. 28.*

* *

* *

Iure civili, si accusator non probet, reus absolvitur, quamvis nihil præstiterit, *l. qui accusare C. de eden.* Iure Canonico autem reo, qui infamia laborat, purgatio indicitur, & si defecerit, ut convictus puniatur *c. Accusator. 6. 2. 5. c. Tua nos. De cohab. cleric. & tt. De purgat. Can. Bartol. 81.*

I. Antonini imper. lex est. Qui accusare volunt, probationes habere debent: cum neq; iuris, neq; ætatis ratio permittat, ut alienorum instrumentorum inspectiendorum potestas fieri debeat. Actore enim non probante qui convenitur, etsi nihil ipse præstat, obtinebit. In eundem sensum *c. Accusator. 6. Q. 5.* Accusator, quod asseverat, probare se non posse profitendo reum necessitate monstrandi contrarium non astringit, cum per rerum naturam factum negantis nulla probatio sit. Idem asseritur in *c. Cum. Ecclesia Sutrina. De caus. poss. & propr.* Vbi Barb. plures DD. allegat. Et vulgatam regulam vocat. *Hypol. de Marfil. singulari. 169.* quæq; intelligenda sit, de absolutione definitiva. *Gloss. in Auth. Qui semel. C. quò & quando index. in V. quod locum.*

II, Sed in multis fallere *Gloss. annotau. in c. Vt nostrum. Vt eccl. benef. sine dimin. confer.* Ac Primò ratione præsumptionis aliquando onus probandi in reum transfertur. Secundò fallit, cum actor fundavit, actionem suam in iure communi. *cap. contra morem. Diss. 100. cap.*

omne basilica. 16. Q. 7. & lib. sive possidetis C. de probat. Terriò, quando reus sponte sibi sumit onus probandi. *c. circa. ff. De probat. Quartò* in communibus iudicijs utriusq; probatio auditur *c. ex litte. de probat. Quintò,* cum uterq; dicit se possidere. *c. licet de probat. & l. in trius. ff. De iudic. Sextò,* in crimine falsi utriusque testes audiuntur *l. vbi. C. de fals. Septimò,* in crimine læsæ maiestatis in Sacramentis desertis, in prodicione patriæ, & in crimine peculatus utriusq; testes audiuntur. *l. fallaciter. C. de abolit.* Deniq; privilegium actoris transfert onus probandi in reum: ut si mulier, aut pupillus repetat solutum tanquam indebitum, reus probare debitum tenetur *l. cum de indebito. ff. De probat.*

* * *

DIFFERENTIA 29.

Iure Canonico non est necesse in libello exprimere nomen actionis: c. *Dilecti. De iudic.* Secus Iure civili: l. 1. ff. *De edendo l. car. Ita. C. cod. Bart. 24. Gulvan. 6. & 97. Canibus 10.*

Libellus continet statum causæ, & intentionem actoris, cui accommodatae probationes: eo fine necessarius ne actor variet, & à proposito suo declinet. An autem actionis nomen exprimendum sit, ambigitur? Vlpiani decisio est, in l. *cit. ff. De eden.* Qua quisque actione agere volet, eam edere debet, ut nimirum sciat reus utrum cedere an contendere ultrò debeat: & si contendendum putat, veniat instructus ad agendum, cognita actione, quæ conveniatur, *Ita ille.* Petrus de ferrarijs in Practica sua explicatius, cum proposuisset questionem prædictam, an proprium nomen actionis in libello exprimendum sit; cum distinctione respondet. Si causa, quæ proponitur apta est unam solam actionem producere, sufficit illam exprimere, & nomen actionis tacere. v. gr. Titio commodavi talem librum, quem peto condemnari ad restitutionem, nec opus est dicere. Ago actione commodati. Si autem causa apta est plures actiones producere, ut patet in exemplo de colono, qui arbores succidit. *h. duobus. S. Co-*

lonus ff. De iureiur. Quo casu dantur tres actiones. videlicet ex locato, legis *Aquiliana, & ex l. 16. tabul.* & exprimi debet nomen actionis quam intentare volueris, ut reus cognoscat institutæ liti qualitatem, seque ad pugnam armis muniat.

II. Alium modum Canones approbant. *Alexand. III. in cit. c. Dilecti.* Provideatis, *inquit,* ne ita subtiliter, ut à multis fieri solet, huiusmodi actio intenteatur, inquiretis. Sed simpliciter, & purè factum ipsum, & rei veritatem secundum formam Canonum, & sanctorum Patrum instituta investigare curetis. *vbi Gloss.* notat non teneri quem, posse tamen nomen actionis exprimere in iudicio Ecclesiastico. Interdum tamen necessariò videtur exprimenda, puta, cum ex una causa plures actiones oriuntur. Nam aliter fit condemnatio in una, aliter in alia: sed causa petendi semper exprimenda est. *c. fin. De libel. obl. c. pervenit. De cens.*

* *

* *

* *

Secundùm leges qui plures actiones in libello habet, vnam eligere debet. *l. non est novum. ff. De act. empti.* Secundum Canones autem plures simul exhibere potest. *c. Querelam. De elect. c. Dilectus. de capell. monach. Galvan. 98.*

I. *Glossa in cit. c. Querelam. v. Petens.*

Pa. et. inquit, duas actiones simul proponi posse in eodem libello. Et in *c. Dilectus.* ubi *M. Synlicus* pectorium, & possessionum simul intentabat, duæ actiones simul in eodem libello possunt proponi: sicut & de possessione soli interdicto unde vi possum experiri, & de rebus vi ablatis, ad exhibendum, vel vi honorum rapt. *ff. De vi, & vi arm. l. 1. §. si fundus,* de quo, & pro eadem re possunt ista duo simul intencari, & ab eadem parte ut hic, & supra. *De causa poss. & prop. c. 2. 3. & 4. c. Cum dilectus. & c. Pastoralis.* Vnum quoque iudicium sufficit ad plures societates. *ff. pro socio. l. cum duob. §. si plures:* & hoc fit causâ dirimendarum litium, *arg. l. non est novum. ff. De act. empti.*

II. Ex his colligitur, non valdè disparem juris civilis sensum esse, cum *l. citata.* Non est novum. Manifestè dicat duas obligationes in eiusdem persona de eadem re concurrere, indeque *Bartol.* deducat duas actiones inferi posse in uno eodemque libello. *Diversarum*

enim rerum nomine potest quis diversis actionibus uti, cum videlicet ita connectæ sint, ut eodem iudicio debeat queant. Tunc igitur ex pluribus vna eligit actor, quando propter diversitatem simul expediri non possunt: alio modo, cuius probationes faciliores sunt, & onus probandi in adversarium transferri patitur. Ita *suadet Decianus l. c. 21. num. 11.*

III. Iure Canonico absolute permittitur plures actiones simul exhibere, & peragere, ut supra *Differentiâ 139.* indicatum est. Si quis ex. gr. clericum in loco sacro percusserit de iniuria simul, & sacrilegio accusari potest. Similiter si adulterium quis committat cum contumacia, utriusque reus agatur adulterij & incestus, *c. 2. & ult. De eo qui contumaciam, quam poll. per adult. v. Dynum in l. Nullus pluribus. num. 49. Decianus in §. Quoties. ff. cum allegatis ab eod.*

* *

•

XXXI.

DIFFERENTIA 31.

Offerens se liti Iure civili condemnatur, ac si possideret rem, quæ peti-
tur. *l. Is qui se 25. ff. de rei vendic. l. Qui se liti. 45. ff. De petit. hæ-*
red. Iure Canonico secus. c. Ecclesia S. Mariæ 3. Ut lite pendens.
te. Bart. 38. Io. Bapt. à S. Blas. 86.

Casus est. Aliquis possidet hæredita-
tem mihi delatam: Titius offert se,
dicens se possessorem esse, cum revera
non sit. De hoc *Ulpianus in l. cit.* Is qui se
obtulit rei defensionem sine causa cum
non possideret, nec dolo fecisset, quò
minus possideret, si actor ignoret, non
est absolvendus; sed iuxta *l. Qui se liti.*
condemnatur, nisi evidentissimis proba-
tionibus possit ostendere, actorem ab i-
nicio litis scire eum non posse: quip-
pe modo non est deceptus. Condem-
natur, dico, in hæreditatis petitione, ac
si possideret.

II. Sed Iure Canonico prædictus ca-
sus non habet locum, quia in negotiis
Ecclesiasticis non censetur possidere, li-
cet quis id asseveret: cessantque prædi-
ctæ leges civiles, ne delictum personæ
verget in damnum Ecclesiæ, contra *si*

Episcopum 16. Q. 6. & c. Cum venerabilis.
De exception. Quomodo autem ex c. Ec-
clesia Sancta Maria. in it. Ut lite pendente.
contrarium deducatur illius, quod ex Ju-
re civili *Bartol. & Io. Bapt. à S. Blas.* allegat
difficile est iudicare. Nam aliud ibi non
docetur, quam eum, qui rem litigiosam
alienavit, ita ut rehaseri nequeat, æquiva-
lentem substituere debeat in locum il-
lius, quam iniuste alienavit. Illud tamen
servire aliquantum potest, quod Pon-
tifax monasterium A. non permittit pos-
sessoris loco haberi, postquam bona Ec-
clesiæ B. malè usurpata alteri locationis
titulo assignavit, sed æquivalentem pos-
sessionem prædictæ Ecclesiæ ad arbi-
trium bonorum virorum attribuit, ita ut
lis omnis inter ipsam, & monasterium
cessaret.

XXXII.

DIFFERENTIA 32.

Secundum leges non valet citatio, nisi assignetur terminus. *l. 2. ff. si*
quis in ius vocatus non ierit. secundum Canones verò valet. *c.*
Cum parati. De appellat. Gabvan. 37.

Citatio defensionis aliqua species
est, iure naturali necessaria ad iudi-
cij constitutionem, ita ut nec à principe o-
mitti debeat. *Cl. Past. d. Caserum, de re iud.*
Bald.

Bald. in l. Cum fratrem. C. De his, qui ut indign. Menoch. l. 1. de arb. Q. 16. Modus in ea servandus non in omnibus, & apud omnes idem est, ut in presenti Differentia apparet, vbi determinatio diei requiritur. Nam ex legum præscripto dies (qui non sit feriatas) & terminus comparandi in citatione apponendus est. *l. cit. si quis. l. fin. C. de fer. Iason in l. 1. ff. De non. op. nunc. vbi dicit, communem esse. Bartol. in l. liber homo. §. decem hodie. ff. de verb. oblig.*

II. Secundum Canones autem non servari ex *c. Cum parati. Galvanus* colligit existimat secutus interpretum conjecturam, quamvis nihil expressum invenitur, sed *Glo. ex v. Suus nuntius* argumentum sumit simplici nuntio credendum esse etiam in alterius præiudicium. *ff. De reb. eor. qui sub tut. l. magis. §. illud.* Item nuncio publico iurato fideliter exequenti officium suum bene creditur circa citationes. *Boërius Par. 2. Decis. 235. pro-*

posita quaestione an citatio sine die valeat? in utramque partem multis DD. nominatis, quorum aliqui affirmativam, alij negativam partem sequuntur, in confirmationem opinionis affirmativæ adducit *c. Cum parati*, quod eam in finem quotidie allegari soleat. Et taliter citatus, inquit, comparare debet, quamprimum potest, horam præfinitam & loco consueto, vbi exerceri iudicia solent. *Abdit, ex stylo Curiarum regni Gallie non solere in citationibus apponi diem, & horam.*

III. In hoc ergo Jus Canonicum civili diffidere videtur, quod hoc semper assignet terminum, illud pro qualitate negotij & personarum aliquando mittat. *v. Andr. Geill. l. 1. observ. 53. vbi ex Felino in c. Quoad consultatum, De re iudic. notat citationem ex usu Juris Ecclesiastici ad diem feriatam valere, quia non illo, sed sequenti die processit.*

XXXII.

DIFFERENTIA 32.

Iure Canonico admittitur positio negativa, & improbabilis, si Iudicium æquum videatur. *c. Statuimus, De confess. l. 6. l. Actor. C. De prob.*

Iure civili autem illa tantum, quæ probabilia sunt, poni debent. *l. 1. §. quod observari. C. de iuram. calum. Bart. 159. Galvan. 16.*

INNocentij III. Decretalis est, quæ citatur. Statuimus, ut positiones negativas, quæ probari non possunt nisi per confessionem adversarij Iudices admittere possint, si æquitate sua dente viderint expedire. *Casum sige, Titius & Caius coram iudice competenti litigant, lite contestata Caius inter alia positiones negativam misceat, merum factum continens, & probare non potest. Queritur, an admittenda sit à iudice. Dicendum, quamvis rigore juris attenta*

recipiantur negativæ positiones, secundum Canones tamen esse admittendas ex æquitate, adeò, ut si iudex reiiciat, appellari queat. Quid autem positio, & quorsum inventa sit, quemq; effectum in iudiciis habeat, à Glossâ explicatur in *cap. Statuimus*. Fuerunt inventæ positiones, ut qui ponit relevetur ab onere probandi per confessionem adversarij; iisq; tenetur pars adversa respondere personaliter per verbum *Credo, aut non credo*, mediante suo juramento, quod practici juramentum dandorum vocant. Iudicis autem est discernere, quænam positiones idoneæ, vel impertinentes sint, & per sententiam interlocutoriam approbare vel reiicere.

II. Quod autem dici solet, positionem negativam probari non posse, quòd non entis nullæ proprietates sint; quæque in rerum naturâ non sunt, scientiam nostram fugiunt, distinctione indiget. Triplex enim negativa est, Facti, juris, & qualitatis. *Accus. lib. 2. ff. De probat.* Negativa meri & simplicis facti non est probabilis, ut si dicas, Titium non solvisse, aut numerasse pecuniam.

At negativa facti determinati, probari potest, ut si dicas, pecuniam à te certo die ac loco numeratam, probabitur negativa opposita te eo die in tali loco non fuisse. *l. optimam. C. de contr. stipul.* Negativa qualitatis est, cum de personâ aliquâ negatur qualitas requisita, v. gr. pecuniam habere, ut solvat: eaq; negativa ab eo probanda est, qui intentionem suam in eo fundat. *l. si in illâ. si ita stipulatus ff. De verb. obligat.* Similiter negativa juris probanda est illi, qui in eâ se fundat, puta, si neget quis aliquid legitime & secundum formam juris factum esse. Exemplum habes in *l. 5. ff. de probat.* ubi qui emancipationem rite factam esse negat, ad probandum cogitur. Idem autem negativa hæc probanda est, quia omnia præsumuntur legitime & secundum juris præscriptum facta, quamdiu non probatur contrarium. *V. Marant. Par. 6. iudic. §. Quartus actus. n. 13. & seq. Mynsing. l. 3. Institut. tit. 20. §. sed cum hoc. n. 7. Bronchorst. Cent. 2. Ass. 92.* Hodie positionum, & articulorû discrimen non observari sollicitè ut olim, *Gaill. mo. net ex ordinat. & usu Camera. l. 1. Obs. 79.*

XXXIV.

DIFFERENTIA. 34.

Iure Canonico actio injuriarum ad hæredes transit. *cap. In litteris. de raptorib.* Iure civili non transit. *l. si eum §. iniuriarum. ff. si quis cautionib. in Iud. silent. & Io. Bapt. à S. Blasio. §. 50. Decianus lib. 2. cap. 19. num. 13.*

I. Injuria dicitur *primò* negativè omnè illud, quod non jure fit, sic & absq; peccato fieri potest. *Secundò*, ut contrariò opponitur juri, & eatenus est culpa. *l. Aquil. l. 1. damnum iniuriâ datum, seu jus iniquum & iniustum. Institut. e. d.*

Antinomia

Z

e. d.

*cod. tit. init. Græci ἀνομιαν, & ἀδίκον
vocat. Tertio, usu loquentium, quod
contra alicujus honorem fit, specialiter
injuria dicitur ff. cod. l. 1. & l. Item apud
Labeon. Hoc autem dupliciter contingit,
Re, facto, aut verbis. Re quoties manus
inferuntur: Verbis quando convitium
dicitur. l. 1. §. 1. ff. De injur. idq; varijs
modis, V. Sylvestr. V. injuria. num. 1. E-
jusmodi injuriam passo datur actio l.
Cornel. in eum, qui læsit. Sed non datur
jure civili hæredibus illius, nec adver-
sùm hæredes injuriantis, nisi lite cum
injuriatore contestata. l. si eum §. Qui in-
juriarum. ff. si quis cautionibus. & Oldend.
classe 7. actione 10. Treutler. Vol. 2. Disp.
30. num. 7.*

*II. In c. In litteris De raptorib. Alex-
ander III. Episcopo Claremontensi
mandat, ut hæredes incendiarii cujusdam
moneat, & compellat juxta facultates
suas condignè satisfacere illis, quibus
per incendium aut alio modo damna
contra justiciam irrogarat. Ex quibus
Joan Bapt. à. S. Blasio infert, actionem in-
juriarum in hæredes transire: de proinde
ad compensandum damna iniquè facta
accusandos esse, quæ erit actio civilis, ex
qua omne debitum reale ab hæredibus
exigitur. Hic habes, ait Glossa quod hæ-
redes teneantur pro delicto defuncti iux-
ta facultates suas, id est, vires hæredita-
tis. Nam inventario confecto ultra non
tenentur. Bartolus ibidem. Hæres tenetur
exonerare conscientiam defuncti, ejusq;
debita solvere, & illata damna resarcire.
Cened. ad Decretal. Collectan. 40. num.
4. Graviter enim peccat differendo absq;
justa causâ executionem voluntatis de-
functi, tum contra eos, quibus bona de-*

*functi sunt debita, quibus in vitis injuste
detinentur, tum contra defunctum, ip-
sum quoad eleemosynas, suffragia, & alia
legata pia. Nam illorum executio licet
defunctorum merita non augeat, satisfac-
tionem tamen pro peccatis illorum o-
peratur, adeoq; in causâ est, ut a poenit
purgatorii citius liberentur, & divino
fruantur consortio, cum habeant suffra-
gia unde solvantur. Grass. l. 1. c. 26. n.
1. Petrus Navar. de rest. l. 3. c. 4. Covar.
l. 3. Variar. c. 3. n. 7. ubi Panormitanum
refellit, qui negat differentiam inter ju-
Canon. & civile esse in præsentî matè-
riâ, & ideo hæredem teneri ad com-
pensationem damni per defunctum illi,
quia tacite saltem decedens cum signis
conitionis promittit, & iniungit illi
damni compensationem, ita quidem, ut
hæres ratione huius tacite promissionis
aut pæcepti potius, quam ex delicto te-
neatur. Ex quâ doctrinâ sequitur hære-
dem usurarii, si is cum peccatorum suo-
rum detestatione, & poenitentia mori-
tatur, ratione delicti non teneri ad restitu-
tionem usurarum quod repugnat c. Tu-
nos. 9. De usur. ubi Alexand. III. definit,
usurarium filios ea distinctione ad re-
stituendum usuras cogendos quâ cog-
rentur, si viverent patres illorum. Cog-
rentur autem æquè poenitentes, & im-
poenitentes. Nec dixeris: quod Panormi-
tani effugium est: Usurarium non tene-
ri ex delicto, sed quasi contractu, nempe
conditione indebiti. Gloss. communiter
approbata in c. Michael de Usuris. quia
contractus usurarii cum delicto fiunt,
adeoq; saltem in foro conscientie ad re-
stitutionem eorum, quæ iniquè lucrati
tur per usuras, obligatus est: camque
obli-*

obligationem in hæredes cum malè par- non intulerint: non minùs, quàm fu-
tis transfert. Ac proinde tenentur satisfacere læsis, quamvis per se ipsi damnum
rur, raptorum, & incendiariorum
hæredes.

CLXIV

DIFFERENTIA 35.

Qui proponit exceptionem peremptoriam post fundatam intentionem actoris & in probatione illius deficit. Iure Canonico condemnatur actori in expensas. *c. sinem litib. De dol. & cont.* Iure civili autem talis condemnatio non fit, nisi in fine causæ, ubi victus victori in expensas condemnatur. *l. properandum. §. Sin autem. C. de iudic. Bartol. 77.*

I. Exceptio est actionis, vel intentionis agentis exclusio. *l. 2. ff. De except.* Alia est facti, alia juris. Facti, quando nullo iure actor agit, V. gr. ex mutuo, quod nunquam dedit. Iuris, quæ actionem iure competentem excludit, Exceptiones iuris quædam sunt dilatoriae, & temporales; quædam perpetuæ, & peremptoriae. *§. Appellantur. Inst. De except. l. 2. & 3. ff. eod.* De peremptoria loquitur citatorum *c. sinem litibus de dolo & contum.* cuius summa est.

II. Qui fundatâ intentione actoris exceptionem peremptoriam obijcit, quâ non probat in continenti, sed accipit iudicis, si defecerit in probando, condemnatur statim non expectatâ definitiva sententiâ in expensas & solvere cogitur. Quod si non potest, punitur in corpore secundum arbitrium iudicis. Idem valet in exceptione dilatoriâ, si calumniosè proponatur ante litem contestatam, deque eo evidenter constet.

III. In foro civili alia praxis est. Non

enim nisi iudicio absoluto, & sententiâ latâ victori victus in expensis condemnatur *c. sin. de pena calum. Auth. De iudic. §. Oportet. Collat. 6. Auth. Generaliter. §. Et si C. de epis. & cler.* Sed hic distinctione opus est, & dispiciendum, an habuerit reus probabilem causam litigandi, vel non: & utrum sit iuramentum calumniæ præstitum quo facto non debet condemnari in expensas, quia non præsumitur quis immemor suæ salutis. *c. Sancimus 1. Q. 7.* Non condemnatur in expensas, quia habuit probabilem causam litigandi. *V. Gloss. in c. cit. Finem litib.* Aliqui nihilominus tenent nulla distinctione opus esse, quia eo ipso quod succumbit, malam causam habuisse præsumitur. *arg. C. De ep. & cler. & Auth. Generaliter.*

* *

* *

Z 2

CLXV. DIF.

Iure Canonico exceptio dilatoria excommunicationis in quacunque iudicij parte opponi potest *c. 12. de except. c. Pia. cod. in 6.* At iure civili non licet ullam exceptionem post litem contestatam proponere. *l. fin. C. de except. c. inter monasterium. de sentent. & re iudic. nisi noviter orta, vel detecta sit. c. Pastoralis. de except. & l. 2. de consortibus eiusdem lit. Ioan. Bapt. de S. Blas. 94.*

LGregorij IX. Decretalis est *in c. 12. citato*, exceptionem excommunicationis in dilatorijs proponendis reus scienter omittens in qualibet parte litis opponere non prohibetur, intellige, contra actorem, quod est in hac exceptione specialiter observandum, quia per illam fit præiudicium actioni intentate, caveaturque ne quis cum periculo animæ suæ excommunicato communicare cogatur. Quod si eam omiserit ut actor laboribus & sumptibus fatigetur, in expensis est legitimis condemnandus. *Annotas Glossa* speciale hoc esse, nec in alijs usitatum, ut qui ex certâ scientiâ dilatoriam exceptionem omittet, eam opponere possit, quandocunque libuerit, ita tamen ut excipiendo speciem excommunicationis, maior, an minor sit, exprimat: alias de minore accipietur in odium ipsius excipientis, *Barb. Axiom. 91 n. 3. & 4.*

¶ I. Fori civilis alia observatio est. Non enim permittitur, ut in causâ principali omiſſa exceptio in causâ appellationis opponatur *l. ita demum. C. de pro-*

curat. Et dilatoria exceptio ante litem contestatam proponenda est. *l. fin. C. de exc.* Præscriptiones fori à principio litis à litigatoribus opponendas esse legum decrevit auctoritas.

Cur autem in foro ecclesiastico aliter servetur à Pontifice insinuata causa esse, ne excommunicatus, cui aliorum interdictum est commercium, in publico iudicio locum habeat, cogaturque illi respondere accusatus contra receptam ecclesie consuetudinem. Notat præterea *Barb. in V. nihilominus est repellendus* quod exceptio excommunicationis, non solum à reo, sed etiam ab ipso iudice ratione officii sui opponi queat. *Socin. in 14. Sacru. n. 337. De sentent. Lancel. l. 3. n. 8. Canis. l. 4. tit. 6. excomm. Sanchez. De Matrim. l. 3. Disput. 22. num. 36.*

* *
*
—

Secundum leges exceptio adulterii contra maritum non prodest uxori, cum accusatur ad poenam civilem *l. si uxor. 13. §. Iudex. ff. De adul.* sed secundum Canones prodest, in foro Ecclesiastico, cum ad separationem thori agitur *c. intelleximus. De adul. c.*

I. de ord. cognit. Galvanus 76.

IN c. Intelleximus. De adul. & stupro mulier quaedam à viro adulterij accusata, replicavit in ipsum, quod fuerit fornicatus. Vnde DD colligunt apud *Barb.* quod uxor accusata de adulterio, de ipsius mariti adulterio excipere possit. *Covar. De sponsal. par. 2. c. 7. & alij, intellige, cum agitur ad separationem thori. Sanchez l. 10. Disp. 5. n. 2. & Disp. 8. n. 29. vel ad dotis & donationis propter nuptias amissionem. Quamvis enim uxor de adulterio accusata dotem ac donationem propter nuptias amittat, potest tamen contra virum excipere de eodem adulterio, & sic unius adulterium cum altero compensare: eaque exceptio etiam post litem contestatam deduci potest. *Covar. teste lo. cit. par. 6. Sanchez l. 10. Disp. 6. n. 12. & Disp. 9. num. 25. Laym. l. 5. Tr. 10. Par. 3. c. 7.**

II. Quod verò *Galvanus* exceptio nem adulterij non prodesse uxori accusatae ad poenam civilem dicit, ab aliis DD non recipitur per *text. l. si uxor 13. §. Iudex. ff. De adul.* Vbi iudici praescribitur attendendum, an maritus pudicè

vivens mulieri quoque bonos mores colendi auctor fuerit. Periniquum enim videtur esse, ut pudicitiam vir ab uxore exigat, quam ipse non exhibet. Quae res potest & virum damnare. Quod si ex ipsius vinculi matrimonialis, & fidei natura argumentum sumere licet, cum illud in utroque coniuge parem vim habeat, eadem non servantis culpa & reatus erit,

III. Sed *Galvani* opinio legum auctoritate roboratur, quae viro accusante uxorem criminaliter non admittunt exceptionem similis adulterij in viro, quia in tali accusatione dispares sunt, cum multò turpior in femina, quam viro impudicitia sit. *l. 1. C. ad. l. Iul. De adult. Anton. c. fin. num. 5. De adult. Covar. Sotus, Ledesma, Penez apud Sanch. l. 10. Disp. 8. n. 33. & 34. Navar. Consil. l. 4. et. De divort. Conf. 3. Canis. in Sum. l. 3. cap. 18.*

Ioan. de la Crux in Direct. et. De Matrim. Q. 5. dub. 4.

* *

*

Illi qui vocatur ad iudicium, secundum leges 20. dierum dilatio conceditur pro deliberatione, cedatne, an litiget. *l. Offeratur. Auth. De litis contest. Iure Canonico autem arbitrarium est. c. Dilectus. De procur. Galvanus 52.*

I. **A**uthentica nominata iubet libellum accusationis reo dari, qui exinde præbitis sportulis, & data fide iussione viginti dierum gaudet inducijs, quibus deliberet, cedatne, an contendat, Judici alium associari perat, vel recuset eum, nisi ille sit, quem ipse alio recusato iam petierit: denique præsens interrogetur, an hoc tempus litis transferit. Vbi *Gottifr.* notat, nec terminum illum minui, nec illo nondum elapso procedi posse. *Lancelot. l. 3. tit. 7. Casif. l. 4. tit. 6.*

II. Sed his neglectis arbitrio Judicis permittitur à sacris canonibus induciarum tempus. *Gloss. inc. cit. Dilectus. v. Cedere.* Ex hoc patet, quòd induciæ deliberatoriæ arbitrariæ sunt, quia debent moderari secundum locorum distantiam, personarum, & negotij qualitatem, licet dicatur, *Viginti dierum gaudeat inducijs*: imò plus vel minus, secundum quod visum fuerit Judici expedire. *cap. Quoniam frequenter § si vero. Ut lite non*

contest. Aliæ verò induciæ, puta, quæ dantur ad appellandum, non sunt arbitrariæ. Nam ibi iudex nihil habet officij, & quoad consultationem *De re iudic.* Non aliter *Petrus de ferrar. in Pract. sua. tit. Forma libelli n. 7.* Non solum iudici, sed etiam parti libellus dandus est, ut in *Auth.* dicitur, Judici quidem, ut possit iuxta formam libelli proferre sententiam. *l. ut fundus ff. communi divid. parti vici,* ut possit deliberare, an velit cedere liti, vel contendere. *l. 1. ff. eod.* Fieri etiam potest, ut citationi insertus libellus absenti transmittatur, quod providet, & circumspicte faciendum monet *Gail. l. 1. obs. 5. n. 4.* quia in tali casu induciæ deliberatoriæ non sunt ulterius indulgentiæ. *c. Præterea. De dilat. vbi Glossa in n. Plenè Barthol. in Auth. Offeratur. n. 3. & in l. 2. ff. De re iud.*

* *
*

Iure Canonico propter absentiam rei fieri potest sequestratio: *c. Ex lit. De dolo & contum.* Secus Iure civili. *l. un. C. De prohib. sequestr.* similiter in aliis casibus secundum Canones fit sequestratio, qui in Iure civili non extant. *c. Cum dilectus. De sequestrat. possess. & fruct. Bartol. 37. Io. Bapt. à S. Blasio 85.*

l. Sequestratio necessaria, de qua sola hic, duobus modis fit, primo officio iudicis. *secundò ad petitionem unius partis, & contradictionem alterius.* Et hæc regulariter prohibita est utroque iure ante sententiam lite pendente. iudicium enim ab executione non debet inchoari. *Andr. Gaill. l. 1. obs. 148. Glossa nihilominus in l. 1. C. De prohib. pecun. sequ.* quatuor casus enumerat, in quibus liceat: undecim verò in *c. 2. De sequest. v. sequestrari.* 1. cum quis dilapidat fructus 2. cum appellatur a mero executore, fit rei immobilis sequestratio. *l. ab executore. C. quorum appell. non recip.* 3. Cum persona à qua res mobilis petitur, suspecta est. *l. fideiussor. ff. qui satis dare cogantur.* 4. cum timetur dilapidatio. *l. Imperatores. ff. De appellat.* 5. si quis proclamet in libertatem, sequestratur res ipsius. *l. 2. C. De assert. tollen.* 6. si colonus velit possessiones conductas deserere. *l. fr. C. de agr. & cens.* 7. Cum maritus vergit ad inopiam, sequestratur dos. *l. si cum.*

dotem. ff. solu. matrim. 8. quando timetur sevitia viæ nec caveri potest *c. Litteras. De restit. spoliat. 9.* cum timetur sponsa, ne corrumpatur. *c. Cum locum. De sponsalibus. 10.* cum aliquid est oblatum ei, qui est de familia iudicis. *l. Senatus consulto. ff. De off. pres. 11.* propter contumaciam. *c. Ex litteris De dolo & contum.*

11. Ex his declarata & confirmata satis videri potest differentia hæc à *Bartolo & Io. Bapt. à S. Blasio* in medium producta. Si cui tamen lubet alios casus sequestrationum legere apud *Abb. & Iacobum Satiagum in Repetit. c. 2. De Sequestr. invenier. v. Vallens. l. 2. tit. 17. Tholos. l. 23. c. 3. à num. 14. V. Vesenbec. l. 16. ff. tit. 3.*

* *
*

Secundum Canones instantia iudicij in causa principali non perit triennio, vel biennio. *c. Venerabilis. De iud. Iure civili secus. l. properandum. C. De iud. l. 1. C. Ut intra certum temp. caus. tam civ. quam criminales. Bart. 25. Ioan. Bapt. à S. Blasio 27. Galvan, 22. Canisius 11;*

Honorius III. ab Archiepiscopo Rayennate interrogatus, an decursu triennij prorogata causa, eo elapso perijissent? respondit, non obstante triennij lapsu iudicem delegatum in causa sibi comissa procedere posse. Unde interpretes colligunt, instantiam iudicij secundum Canones esse perpetuam, & Honorij responsum extendi ad omnes Iudices. Quamvis enim loqui videatur de iudice delegato tantum, non fit tamen in eo vis, nec fundatur textus decisio. *Baptista Perus. De arb. l. 13. c. 2. Alexand. consil. 23. vol. 3. Maranta Par. 5. iudiciorum, 14.*

Nec obstare existimant *Conc. Tr. Sess. 24. c. 20. De reform.* ubi statuitur, omnes causas ad forum Ecclesiasticum pertinentes etiam beneficiales in prima instantia coram ordinariis locorum infra biennium à die motæ litis esse terminandas. Neque enim præfigit instantiam causis: quia lapsò biennio acta non pereunt, sed partes, cum lubet, sequi litem possunt sub eodem iudice ordinario, vel Iudices superiores adire, & sic imponit terminum iudici inferori ad

causam finiendam, non tamen irritat acta processus. *Zerola in Praxi Par. 1. 7. Instantia, §. 4.*

11. Ius civile quod attinet, *Barbosa in c. Cum olim. De privileg. n. 7* fatetur communiter receptam esse differentiam inter leges, & Canones, quod secundum illas instantia in causa civili per triennium expirat iuxta *l. properandum. C. de iudic. non ita tamen secundum canones. Glossa 1. in c. ult. De dolo & contum.* sed hoc non habere locum citatam legem *Properandum* idem *Barb. notat in c. Venerabilis. De iudic.* præsertim in Consistorio Imperialis Cameræ teste *Mynsingero Centur. 2. obseru. 48. n. 4. vbi ait.* Instantia in Consistorio imperialis Cameræ non perit triennio in causis civilibus, licet in criminalibus duret tantum biennio, sed perpetuo durat, sicut etiam Iure Canonico. Consentit *Andr. Gaill. l. De pace publi. c. 9. num. 15. Hartman in Miscellan. c. 1. obseru. 16. Covar. in c. quamvis paritum. De pactis,*

* *

* *

DIFFERENTIA. 41.

Iure Canonico multa per denunciationem Evangelicam expediuntur quae secundum leges omnino remedio destituta sunt. c. Novit. De iud. c. si peccaverit. 2. 2. 1. Bartol. in Extrav. Ad reprimendum. v. Per denunciationem. Io. Bapt. à S. Blas. 18.

I. Denunciatio triplex est, iudicialis, Canonica & Evangelica. Iudicialis iterum duplex, publica & privata. Canonica à sacris canonibus reportata nomen habet. Evangelica ab Evangelio. Matth. 18. v. 15. si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum &c. Finis est emendatio peccantis, ut vel proximi, vel communis bono provideatur. Ac proinde non ex iustitiae vindictivae, sed charitatis motivo procedere debet. Vt enim illa ad quemcunque proximi lapsum, sive errorem corrigendum iuxta ordinem à Christo praescriptum, & non ut Maranta restringit Par. 6. De ord. iudic. 5. De denunciat. quando aliquis contra conscientiam, & cum peccato rem alienam possidet, ut per Praelatum Ecclesiasticum restituere cogatur. Imo ad futura quoque peccata extenditur, impedienda scilicet, quando ex coniecturis probabilibus praevidentur, aut timentur. Ista namque est latitudo charitatis, ut quos gremio suo complectitur ab omni malo praesenti, & futuros liberos esse desideret.

II. Et generalia sunt ista, Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter

te, & ipsum solum. Si peccaverit, inferendo quamcunque iniuriam, verbalem, aut realem, dicto, facto, vel conatu. Si peccaverit, in patriam, recip. in concives tuos. Nullum malum, quod avertere monendo, aut denunciando, potes, negligendum existimes. Vt malum in te, sic in fratre tuo oderis. Magnum & efficax remedium correctio est. Per illam teste Bartolo in Extrav. Ad reprimendum. Reparantur multa, quae sunt auxilio juris civilis destituta: illa nimirum, quorum accusatio privatis hominibus adempta, quae in lucem, & conspectum hominum proferre illicitum. Charitatis enim potissimum habenda ratio est, ut superiori non tam ut iudici, quam ut patri manifestentur, quae emendatione indigent: nec prius iudicii monstretur acerbitas, quam charitatis sprete fuerit benignitas, v. Panorin in c. Novit. De iud. Silu. & al. Summ. in v. Denunciatio. Laym. 1. 3. tr. 3. cap. 4.

* *
*
—

Antinomia

Aa

CLXXI

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Lure civili non potest fieri denunciatio, nisi de certis quibusdam criminibus. *c. un. Vi. eccles. benef. sine diminut. conferantur.* Lure Canonico autem de omnibus licet. *c. novit. De iudic. c. si peccaverit. 2. 2. 1. c. si quem §. abolitio. 2. 2. 3. Galvanus 36.*

I. **O**diosa est litium multiplicatio, alienos mores criminantium immoderata libido: multi, quos ulcisci præ imbecillitate non licet, iudicis sententia depressum eunt: iuste an iniuste nihil pensi. Quam ob rem nec accusare cuilibet, nec denunciare de quolibet delicto leges permittunt. Ne autem impunita maneant flagitia, olim magistratus officiales, deputabant, qui reos criminum deferrent: hoc tempore in eundem finem Syndici constituuntur. Quem morem in Italia communem esse Marian. testatur in *c. Qualiter & quando. num. 30.* In multis etiam Germaniæ locis observari scimus.

Lure communi autem permittitur omnibus illis, qui à potentioribus afflicti, oppressive ab accusatione repelluntur. Cujus generis sunt, filij servi derelicti, inopes, & omnes personæ miserabiles, viduæ, pupilli, orphani, infirmi, valetudinarij perpetuo morbo detenti, & similes. His officium iudicis implorare per denunciationem & querelam simplicem licet, quia unde iudiciorum solemnitate, & ritus sustentent, non

inveniunt Abb. in *c. Novit. De iudic. Speculat. tit. de Denunciat. §. 2. Ostiens. in Sam. cod. Piafec. in Praxi Par. 2. c. 4. n. 14.*

II. Quod Galvanus asserit de omnibus delictis Lure Canonico denunciationem concedi, ita intelligendum est, si prudentia dicitur, & charitas non laeditur. Nam primò denunciare non licet ea, quæ minus certa sunt, & cum damno proximi iniusto coniuncta. Secundo nec ea, quæ probare non valemus, saltem ita, ut iudex possit, ac debeat ulterius inquirere Excipe crimina contra fidem, ac Religionem Christianam: impedimenta matrimonij quoq; quæ ad impediedum peccata, etiam si probationem desint, manifestare licet. *V. Henric. l. 11. De matrim. c. 14. n. 5. Gutier. l. 1. quæst. Canon. c. 11. n. 27. & 28. Sauch. De Matrim. l. 3. Disp. 13 n. 1. Silu. V. Denunciatio. Vallens. l. 5. tit. 1.*

§. 5.

* *

Secundum Canones tenetur quis furem indicare, nec pro eo quicquam accipere potest, c. *Qui cum fure. De furt. secus iure civili l. si ob turpem. ff. De condict. ob turp. caus. l. solent. ff. De præscr. verb. lo. Bapt. à. S. Blas. 98. Galvan. 72.*

I Brevis, & nervosa est cap. *Qui cum fure. sententia.* Qui cum fure partur, occidit animam suam. Non tar solùm, sed ille reu tenetur, qui furti conscius querente possessore non indicat. *ibi Gloss.* Habes hic, quod quis tenetur indicare furem: imò quodlibet peccatum patratum, aut patrandum, quod recipit augmentum, multiplicationem, aut continuationem mali. *Angel. & Silu. in V. Denunciatio n. 2. Casus l. 4. tt 9. l. At. ar.* cur furti reos potius indicare, quam aliorum criminum Sacri Canonum mandant, siquidem, teste *Soto l. 5. De iust. Q. 3. art. 1.* furtum est minimum inter peccata contra Decalogum, quorum aliqua famam proximi alia vitam tollunt? An quia communitatis quietem & tranquillitatem turbat domesticos meru complet, cives inter se committit, fiduciam amicis eripit? Denique non minus vitæ aliorum, quam fortunis infideli, & quicquid sumipuit alienâ morte resturus fur creditur. Quam ob causam leges cum telo deprehensum etiam interdiu necare permittunt. *l. Itaq. ff. ad l. Aquil.* Merito igitur indicandi fures, & furta sunt, ut ma è ablata sibi quisque recuperet, curæ ac suspiciones cessent, nec ad indagandum fortilegi, ac divinatores adhibeantur.

11. Quod jus civile attinet *Go strifr.*

ad l. si ob turpem caus. ff. De condict. ob turp. caus. colligi inde putat neminem tenent ad furem iudicandum, qui verò non indicant fures, aut servos fugitivos non censeri fures, & si quid eo nomine acciperint, culpâ vacare, nec timendam illis conditionem ob turp. causam. Quod facile intellectu est, attendendo Theologorum distinctionem. In manifestatione furis, aut cuiuscunq; rei duo sunt, ipse actus manifestationis, qui à iustitiâ vel charitate imperari potest, & labor ipsi conjunctus, cura, vel industria. Quatenus est virtutis actus, nullo pretio, aut premio temporali compensari potest, ut nec pro deposito, aut re inventa conservata aliquid pecunia estimabile exigi potest, sed labor & molestia tali operi annexa, cum nihil spirituale sit, mercedem, aut premium exigit. Atq; ita in totâ materia Simonie Theologi morales, & Canonistæ ratiocinantur, querentes, quo iure ministri Ecclesiæ, pro orationibus, sacrificijs & Sacramentorum administratione reditus accipiant. Nec alius est legum, quæ pro contraria parte citantur intellectus, quam pro indicio furis, aliove iustitiæ actû recipi nihil posse, si demas laborem, & impensas. *V. Dom. Soto l. 7. De iust. c. 3. art. 1. Less. c. 18. Dub. 4. & c. 40. Dub. 3. n. 14. Laym. l. 3. tit. 4. c. 1.*

A a 2

CLXXIII.

Secundum Canones praelatus Ecclesiasticus potest procuratorem constituere in causa ecclesie sue etiam ante litem contestatam. *c. petitio. De procur.* Iure civili autem non potest, nisi post litem contestationem, ad instar tutoris, vel curatoris *l. Neque tutores. C. eod. c. Edoceri. De rescript. Io. Bapt. à S. Blas. 69.*

I. Bonorum Ecclesie temporalium Prælatos non esse Dominos, sed curatores, & dispensatores cum alijs notat Innocent. in *c. Cum super. n. 3. & 4. De caus. poss. & propr.* Sunt enim patrimonium Christi *c. Cum secundum. De praben. & dignit.* propter Christum, & eius obsequium ac gloriam à fidelibus donata. Ided non sunt propriae, sed communes Ecclesie facultates. *Barb. in Prætermis. c. Ea enim 19. Q. 2.* Quisquis igitur omnibus, quæ habuit, dimisit, aut venditis rei sue contemptor, cui præpositus fuerit factus Ecclesie, omnium, quæ habet Ecclesia efficitur dispensator. *6. Expedis. 12. Q. 1.* In concil. Antiocheno quoque definitum est, ut episcopus habeat ecclesiasticarum rerum potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent, cum summa reverentia, & timore Dei: & participet ipse, quibus indiget *c. Episcopus. eod.* Adde *Nazarri* monitum in *Tract. De redit. Eccles. Q. 1. num. 11.* sufficit episcopis, & alijs prælati curam gregis habentibus administratio rerum Ecclesie, licet non habeant ullum earum rerum dominium. Nam neq; alii administratores civitatum habent dominium bonorum communium: sicut tutores

quoque & curatores sufficienter providet utilitati, & necessitati pupillorum, ac minorum. Hac doctrinâ ceu fundamentum nititur præfens Differentia, quamvis sacri Canonones non recipiant consequentiam inde sumptam à Legistis, quod Prælati Ecclesie non nisi post litem contestationem possit procuratorem constituere. Pro faciliori intellectu *cap. Petitio. c. tatis* episcopus attendendus est. Episcopus Muenensis in Livoniam profecturus constituit. M. & I. Canonicos Muenenses Vicarios suos, & procuratores generales pro ipso episcopatu; quibus negotia Ecclesie agentibus, & defendentibus oppositum est, non contineri in instrumento, quod constituit sine Synodici, & actores, seu procuratores generales. Qua re ad Innocent. III. pontificem delata rescriptum est, ex episcopi intentione colligi, potestatem ipsarum agendi, & respondendi concessam esse *Vbi Glossa in V. actores.* notat, secundum Canones omnes administratores nomine procuratoris intelligi. *c. Sacerdotes 1. Q. 3.* Est enim nomen generale. Hinc ergo colligunt à Prælati causa Ecclesie sue constitui procuratorem posse, quando cunq; viderit expe-

dire, ita, ut non oporteat, attendere illi, an litis contestatio facta, an futura sit: nec regula tutoribus, aut curatoribus præscriptæ Ecclesiæ perfides ligent.

II. Contrarium ex *cit. l. Neq. tutores* aliqui deducere conantur, certa an incerta ratione ambiguum. *Textus est.* Neq; tutores, neq; curatores ex sua persona in rem pupilli, vel adolescentis procuratorem facere possunt, sed actorem constituere debent. *Item ipsi etiam tutores, & curatores post litis contestationem à se*

factam ad exemplum procuratorum, qui litem contestati iunt, dare procuratores non prohibentur. Non ergo, *Glossa* dicit procuratorem leges. permittunt tutoribus, & curatoribus, sed syndicum five actorem: & horum exemplo similiter Ecclesiarum prælati pro Ecclesia non possunt, nisi post litis contestationem procuratorem constituere. *Lancelo: l. 2. 3. insit. 2. ff. Canis l. 2. ff. 3. Sylvest. V. Procurator Roderic. Tom. III. regul. Q. 41. artic. 1. Vallens. l. 1. ff. 39.*

CLXXIV.

DIFFERENTIA 45.

Secundum Canones mulier esse procuratrix potest. *c. Cum dilecta. De confirm. utili, vel inutili.* secundum leges non potest. *l. Cum prætor. ff. De iudic. Galvanus 57.*

I. Procurandi munus non tantum in rebus, sed iudicijs quoq; mulieribus concedi ex *c. cit. Cum dilecta* manifestum est. Nam *Alexander III.* eum renovasset privilegia Ecclesiæ Gardevensis, quia prædictum monasterium ad jus & proprietatem Apostol. Sedis pertinebat, ne jus illud indefensum maneret, Abbatissam procuratricem ipsius constituit. Vbi *Glossa.* Sic ergo femina potest esse procuratrix, sic & arbitra. *c. dilecti de arb. similit. & Iudex c. Cum devotissimam 12 Q. 2. Glossa consentiens Silu. V. Femina. n. 4. Femina, ait,* non potest arbitra nec iudicis, aut magistratus officium gerere, nisi in casibus, de quibus *Glo. §. I. 15. Q. 3.* puta, in spiritualibus, quia in temporalibus iudicare potest, ubi est consuetudo *c. Dilecti. De arb. nec postulare, aut procurare, nisi in causa propria & suorum, ut notatur in l. Femina ff. De*

Reg. iur. & §. Tria. Q. 7.

II. Contraria legum sanctio multis in locis comperitur, à civilibus muneribus removendas mulieres esse, non quia iudicio careant, ut furiosi, & amentes, sed quia id quod iudicii habent, propter inconstantiam sufficere magnis curis non videtur. Sed huic decreto derogatum consuetudine multis in provinciis liquet præcipue in regno Gallia; ubi Regina jurisdictionem ordinariam habere creditur, & de comitissa Matilda. idem *Accursus* affirmat. Audio tamen dicentes, extraordinarium id esse, nec communem sensum extinguere. Est omnino in mulieribus sexus fragilitas quæ illas à muneribus excludit *Arnob. l. 7. con. gent.* Nec ulla femina ambidextra fit, si *Hippocrati* credimus in *Aphor. Sect. 7. c. 44.* & *Cicero* testatur *Or. pro Placco* non licere mulieribus sine tutorum, aut procuratorum

A a 3

ratorum

ratorum consilia quicquam agere. Item
Or. pro A. Caccinna, ne privatam quidem
rem sine auctore feminas agere maiores
nostri permiserunt. Multo magis igitur a
sceptis removendæ sunt. Non inficiabor

tamen plures ingenio, & virtute præcel-
lentes regnis præiussit, quod sacre &
prophane historie testantur. v. Tholof.
De rep. l. 7. c. 11. Lipsium in Monit. polit.
l. 2. c. 2. Adamum Conzen. l. 1. Polit. c. 26.

CLXXV.

DIFFERENTIA 46.

Secundùm Canones in criminalibus absens condemnari potest post li-
tem contestatam, cum liquet de causa. Gloss. in c. Caveant. 3. 2. 9
Secus iure civili. l. Absentem ff. De pæn. to. ii. De requir.
reis. Io. Bapt. à S. Blasio. 62. Bartol. 8.

IN e. Caveant. & sequentibus aliquot
nihil magis inculcatur, quam contra
absentem non esse procedendum, ut mi-
rari liceat, cur dissidere jus Canonicum
à civili dicat Bartol. & Io. Bapt. à S. Bla-
sio. Quod si ad exceptiones confugiunt,
utroque reperient, cessabitque legum,
& Canonum dissonantia. Illud tamen
Glossa in e. Caveant, asserit, videri suffice-
re, si absens diligenter sit requisitus, ad
hoc, ut ferri queat sententia, licet non
sit inventus. c. Causam. De dolo & contum.
c. Ex tua. De cler. non residente. l. properan-
dum §. & si quidem. C. de ind. Vbi Gottifr.
Hic erat mos iudiciorum, ut si liem ce-
ptam pars vna deseruisset, altera postu-
laret adversus illam edictum primum,
quod obtentum condicebatur absenti,
dato ei termino decem dierum. Eo non
comparente secundum edictum peteba-
tur, quod mox eidem absenti denuntia-
batur, additis rursus decem diebus. Eo
iterum non comparente tertium edi-
ctum fiebat, & mittebatur eidem ad-
dicto decennio. Non comparente il-
lo addebatur quartum & perempto-
rium. Interdum tamen omisso quar-
to edicto absens condemnabatur.
11. Et Gordianus Imperator l. 2. c.
Quom & quando iudex sent. proferte debeat.
Cessante causa peremptori edicti adver-
sum eos, qui admoniti adesse iudicio no-
luerunt, sententiam à iudice proferti
posse certum est. v. Vansium de nullit. §.
Ex defectu mand. compar. Ignat. Lopez in
Pract. crim. c. 153. num. 1. Andr. Gail l.
1. obs 109. Vbi docet, regulariter partes
ad audiendam sententiam citandos esse.
Partes autem præsentis sunt vere, vel
per interpretationem, puta, cum quis
verè aut fictè contumax est. l. In causa
cognitione. ff. De minor. 25. annis. Expli-
catus Greg. Tholof. l. 32. c. 24 n 10. Pro-
pter absentiam contumacem solemnibus
edictis vocatus, quando non comparuit,
damnatur, & per sententiam in eum ex
more iudiciorum privatorum irrogantur
pænæ in absentem pecuniariae, & infam-
iæ, & aliæ usque ad relegationem. Facit
Farinacius l. 1. q. 11. qui addit à communi
legum præscripto jus Canonicum excepti
& plenitudinem potestatis, quæ est in
summo Pontifice.

TIT V.